© PDF: Kamunikat.org 2013 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2013

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
Францішак БАГУШЭВІЧ

НАША СЛОВА

Штотыднёвая газета (Выходзіць з сакавіка 1990г.)

№ 31(191)

3 жніўня 1994 г.

Кошт -- 150 рублёў

ПОСТУП ТЫДНЯ

НАША КРАІНА АДЗНАЧЫЛА ДЗЕНЬ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ. У час урачыстага пасяджэння выступіў прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка. Даклад быў зроблены на беларускай мове, у якім яшчэ раз была пацверджана пазіцыя прэзідэнта і яго каманды будаваць незалежную дзяржаву Беларусь. Прэзідэнт прыняў удзел ва ўскладанні кветак да абеліска Перамогі. На жаль, Аляксандр Рыгоравіч у гэты дзень не прысутнічаў на пляцы Незалежнасці ў час святочнага мітынгу, разам з людзьмі не быў у Курапатах, не быў побач з Васілём Быкавым ля помніка Янку Купалу. Трэба спадзявацца, што гэта будзе яго наступны крок.

***НА ТРЭЦІ ДЗЕНЬ ПАСЛЯ ТАГО, ЯК ПРЭЗІДЭНТ НАШАЙ КРАІНЫ АЛЯКСАНДР ЛУКАШЭНКА** прысягнуў на вернасць беларускаму народу і заступіў на пасаду, дзяржаўны герб Беларусі «Пагоня» заняў сваё месца на фасадзе Дома ўрада ў Менску. Наш парламент яшчэ тры гады назад прыняў за сімвал Рэспублікі Беларусь герб «Пагоня», скульптары выканалі рабочую мадэль герба ў гліне ў траўні 1993 года, а пачапілі толькі цяпер. Чакалі, хто будзе прэзідэнтам?*

ПРЭЗІДЫУМ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ ПАВІНШАВАЎ грамадзян нашай краіны з Днём незалежнасці і адзначыў, што «наша мэта — дэмакратычная, прававая і гарманічна ўпарадкаваная еўрапейская дзяржава». З выбраннем прэзідэнта нашы высокапастаўленыя чыноўнікі часцей сталі карыстацца ў адносінах да Беларусі тэрмінамі «краіна» і «дзяржава».

РЭСПУБЛІКУ БЕЛАРУСЬ ПРЫЗНАЛІ 123 ДЗЯРЖАВЫ, А 97 УСТАНАВІЛІ ДЫПЛАМАТЫЧНЫЯ АДНОСІНЫ. НА СЁННЯШНІ ДЗЕНЬ МЫ МАЕМ 32 ДЫПЛАМАТЫЧНЫЯ ПУНКТЫ.

У АДНЫМ З НУМАРОЎ ГАЗЕТЫ «ЗВЯЗДА» было змешчана інтэрв'ю з членам каманды прэзідэнта Беларусі Аляксандрам Фядутам, дзе ён на пытанне карэспандэнта: «Хто-небудзь з каманды Лукашэнкі гаворыць на беларускай мове?» адказаў: «Усе мы размаўляем на беларускай мове, але, на жаль, патроху-паціху-пакрыху. Калі, напрыклад, праз два месяцы вы зноў прыйдзеце да мяне за інтэрв'ю, я дам вам яго на беларускай мове». Хочацца верыць, што свае слова спадар Фядута стрымае.

ПАД СТАРШЫНСТВАМ КІРАЎНІКА ПАРЛАМЕНТА МЕЧЫСЛАВА ГРЫБА АДБЫЛОСЯ ПАСЯДЖЭННЕ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ. Прынята рашэнне склікаць 16-ю сесію Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь дванаццатага склікання 27 верасня 1994 года.

21 ЛІПЕНЯ ЗВАРУХНУЛАСЯ З МЁРТВАЙ КРОПКІ СПРАВА па атрыманню грамадзянамі нашай краіны нацыянальных пашпартоў. Уладальнікам дакумента № 1 стаў прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка. Надпісы на ўнутраных старонках пашпарта на трох мовах — беларускай, рускай і англійскай.

НА ЗДЫМКУ: 27 ліпеня. 11 гадзін раніцы. Шэсце ўдзельнікаў святкавання Дня незалежнасці.

Фота У. Панады.

Збліжэнне дыяспары з беларускім кантынентам пачалося стар. 2-3

Мова горкіх дакументаў стар. 4

Кожная хата ў жніўні багата стар.8

Вучні пішуць пра вайну

Летась Міністэрства народнай адукацыі сумесна з ТБМ імя Ф.Скарыны абвясціла рэспубліканскі конкурс на лепшае сачыненне да 50-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў на тэму «Наш гонар, наш боль».

Шмат вучняў удзельнічала ў гэтым конкурсе. А рэспубліканскаму журы было прапанавана 73 сачыненні, з якіх 22 былі прызнаны лепшымі.

З сачыненняў дзевяцікласнікаў найлепшае не вылучана. Другое месца аддалі **Святлане Цярлецкай,** вучаніцы 9 класа Красіеўскай базавай школы Іванаўскага раёна Брэсцкай вобласці /прозвішча настаўніка не пададзена — надалей гэта заўвага не будзе паўтарацца — З. С./ і **Аляксею Загідуліну,** вучню 9«Г» класа Гарадзенскай школы №18 /настаўніца **Валянціна Мікалаеўна Навіцкая**/. Трэцяе месца — **Святлане Молаш,** вучаніцы Воленскай СШ Івацэвіцкага раёна /настаўніца **Таісія Палікарпаўна Раманюк**/ і **Аляксею Петухову,** вучню 9«Г» класа Шаркаўшчынскай СШ № 1. Журы адзначыла таксама: сачыненне **Наталлі Дзямбіцкай,** вучаніцы 9 класа Радзявіцкай базавай школы Мастоўскага раёна /настаўніца **Галіна Мікалаеўна Коцка**/; сачыненне **Уладзіміра Дзівакова,** вучня 9 класа Пушкоўскай СШ Лёзненскага раёна; сачыненне **Дзмітрыя Мажаева,** вучня 9 класа СШ № 16 г.Віцебска /настаўніца **Л.М. Ісакава**/.

З дзесяцікласнікаў-удзельнікаў конкурсу першае месца аддалі **Марыне Гендрусевай,** вучаніцы 10 «А» класа СШ № 16 г. Бабруйска /настаўніца **Т.З.Кваснова**/. Другое месца **Маргарыце Відзевіч,** вучаніцы 10 класа Ушацкай СШ Віцебскай вобласці, **Алене Сідар,** вучаніцы 10«А» класа Гарадзенскай СШ № 9 /настаўніца **Раіса Іванаўна Тарарака**/; **Таццяне Бабічавай,** вучаніцы 10 «Б» класа Магілёўскага абласнога ліцэя пры МДПІ імя А.А.Куляшова /настаўніца **К.Е.Сазонава**/. Трэцяе месца — **Алене Гушча,** вучаніцы 10 класа Радашковіцкай СШ Маладзечанскага раёна, і **Сяргею Існюку,** вучню 10«Б» класа берасцейскай СШ №16. Журы адзначыла таксама верш «Дарога да абеліскаў» **Таццяны Якімавец,** вучаніцы 10 «А» класа жабінкаўскай СШ № 1 Брэсцкай вобласці, «Баладу пра Фёдара» **Алены Яўгенавай,** вучаніцы 10 «Б» класа Магілёўскага абласнога ліцэя пры МДПІ імя А.А.Куляшова /настаўніца **К.Е.Сазонава** /.

Сярод старэйшых школьнікаў два першыя месцы аддадзены: **Наталлі Засім,** вучаніцы 11 класа Шарашоўскай СШ Пружанскага раёна Брэсцкай вобласці /настаўніца **Г.М.Грышкевіч**/ і **Алене Палавінкінай,** вучаніцы 11 класа Ціхініцкай СШ Рагачоўскага раёна Гомельскай вобласці. Два другія месцы атрымалі **Васіль Масла,** вучань 11 класа Павяцкай СШ Міёрскага раёна Віцебскай вобласці /прозвішча настаўніка не пададзена/, і **Дзяніс Сакалоў,** вучань 11 класа менскай СШ № 63 /настаўніца **Р.С.Бацяноўская**/. Трэцяе месца ў **Алены Струй,** вучаніцы 11 «А» класа шаркаўшчынскай СШ № 1. Журы адзначыла таксама сачыненне **Алены Чарнецкай,** вучаніцы 11 класа жабінкаўскай СШ №2 Брэсцкай вобласці, і сачыненне **Аляксандра Ждановіча,** вучня 11 класа Малагарадзішчанскай СШ Ляхавіцкага раёна Брэсцкай вобласці.

Журы асобна адзначыла сачыненне «Жывая сведка» Дзяніса Старавойтава, вучня 5 «Б» класа полацкай СШ № 1. Ён, як дапісала на сшытку, відаць, яго настаўніца, навучаецца дома, бо хворы на сэрца, але пажадаў удзельнічаць у конкурсе.

(Заканчэнне на с. 6-7.)

© PDF: Kamunikat.org 2013 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2013

© PDF: Kamunikat.org 2013
© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2013

МЕРКАВАННІ

КАНФЛІКТ НА ПЛОШЧЫ ПЕРАМОГІ — ТОЛЬКІ ВЫНІК. ПРЫЧЫНА Ў РУСІФІКАЦЫІ

У НАШАЙ, здавалася б, самай бесканфліктнай дзяржаве СНД «раптам» узнік канфлікт. І дзе? На ўсенародным свяце вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў. Прычынай называюць ці Саўмін, ці «дрэнных ветэранаў» СА, якія не любяць БНФ. Але гэта не прычына канфлікту, названы толькі яго вынікі. Сапраўднай прычынай, якая тлумачыць шматлікія з»явы ў нашым грамадскім жыцці, з'яўляецца рэальны, але замоўчваемы канфлікт паміж прыхільнікамі і носьбітамі розных нацыянальных культур — рускай і беларускай. Такія канфлікты ўзнікаюць нават унутры сем'яў. Усе маладыя дзяржавы СНД, якія сталі на шлях незалежнасці, праходзяць праз нацыянальныя канфлікты. З прыходам да ўлады Аляксандра Лукашэнкі, аднабока выхаванага на любові толькі да рускай культуры, канфлікты нацыянальных культур на Беларусі рэзка абвострацца. Магчыма, дойдзе нават да крыві.

Калі чалавек ставіць А. Пушкіна вышэй за Я. Коласа ці А. Міцкевіча, А. Суворава вышэй за Вітаўта альбо Астрожскага, то такі чалавек — рускі па духу, а не беларус, не паляк, як бы ён ні лічыўся ў пашпарце. Я глыбока зразумеў гэту выснову 3 ліпеня, стоячы на плошчы Перамогі ў Менску. Пажылая жанчына абвінаваціла майго знаёмага, ветэрана ў форме Савецкай Арміі, які размаўляў па-беларуску і крочыў у калоне БНФ, сказаўшы, што ён здраднік Радзімы. А на пытанне, што для яе азначае паняцце Радзіма?, адказала: «Советский Союз!».

Адной з галоўных праблем станаўлення незалежнасці Беларусі застаецца тое, што большасць нашых кіраўнікоў у міністэрствах, арміі і КДБ складаюць выхадцы з Расіі. Для іх матухна —Расія, а Беларусь — зямля, «вернутая» Расіі ад Польшчы і Літвы. Шмат хто лічыць панаванне рускай культуры на нашай зямлі натуральным. Таму дзейнасць БНФ, накіраваная супраць русіфікацыі, імі ўспрымаецца ў якасці нацыяналістычнай і нават фашысцкай.

Ці будзе Прэзідэнт спрыяць устанаўленню міру і згоды ў нашым напалову галодным і злым грамадстве альбо будзе працягваць тую ж самую лінію, якую ён ажыццяўляў, з'яўляючыся народным дэпутатам?

Барыс РОДЗІЧ,
сябра Цэнтральнай Рады БСДГ.

З АФІЦЫЙНЫХ КРЫНІЦ

Мовазнаўчая адукацыя ў Гродзенскім дзяржуніверсітэце

Я К паведаміў Міністэрству адукацыі рэктар Гродзенскага дзяржаўнага універсітэта імя Янкі Купалы Л.М. Півач, у ГрДУ ў аснове падрыхтоўкі спецыялістаў-філолагаў закладзены прынцып глыбокага засваення ведаў і навыкаў па беларускай мове і літаратуры ў шырокіх тыпалагічных сувязях іх з сусветнай філалагічнай практыкай.

Дзеля гэтага ва універсітэце створаны два факультэты: замежных моў /рамана-германская філалогія/ і філалагічны /спецыяльнасці «беларуская мова і літаратура», «славянскія мовы і літаратуры»/. На першым са згаданых факультэтаў рыхтуюць таксама студэнтаў па спецыяльнасці «руская мова і літаратура»/ са спецыялізацыяй «мовазнаўства», «літаратуразнаўства», «рыторыка», «руская мова як замежная»/. Факультэт замежных моў універсітэта зараз выпускае спецыялістаў па англійскай, нямецкай, французскай і антычнай філалогіі.

У бліжэйшай перспектыве бачыцца неабходным вывучэнне на гэтым факультэце трэцяй мовы / славянскай або рамана-германскай, дадатковай спецыялізацыі па арабскай мове і па іўрыце/.

На стацыянары факультэта філалогіі цяпер вучацца 568 чалавек, з якіх 290 студэнтаў авалодваюць спецыяльнасцю «беларуская мова, літаратура і культура», 67 — «беларуская мова», 103 —»польская і руская мова і літаратура», 108 — «польская і беларуская мова і літаратура».

* * *

Сёлета запланавана прыняць ва універсітэт 75 чалавек на спецыяльнасць «беларуская мова і літаратура» і 15 — на спецыяльнасць «славянскія мовы і літаратуры».

Перад філалагічнымі кафедрамі ГрДУ пастаўлены задачы далейшага вывучэння гісторыка-тэарэтычных праблем літаратуры і тэксталогіі, мовазнаўства /тэорыя фразеалогіі, словаўтварэння, тапаніміка і антрапаніміка, актуальныя праблемы сучаснай беларускай мовы/ і лінгвістыкі.

Рэктар лічыць мэтазгодным, што з улікам рэгіянальнага размяшчэння сваёй ВНУ тут варта было б размясціць цэнтр падрыхтоўкі філалагічных кадраў па паланістыцы, літуаністыцы, украіністыцы, якіх дагэтуль у нашай рэспубліцы яшчэ не выпускаюць.

Адным з важнейшых напрамкаў дзейнасці універсітэта з'яўляецца падрыхтоўка спецыялістаў у галіне класічнай філалогіі з бліскучым веданнем беларускай мовы. Гэта мае сваю сацыяльную задачу — удзел у выпрацоўцы норм розных пластоў роднай мовы і навуковая тэрміналогія, этымалогія, дзелавая пісьменнасць, справаводства і г.д./ Не менш важкай выглядае і дыдактычная задача — выпуск педагагічных кадраў для розных тыпаў навучальных установ Рэспублікі Беларусь, дзе, у адпаведнасці з Законам аб мовах, мовай выкладання навучальных прадметаў з'яўляецца беларуская.

Акрамя таго, філолагі-перакладчыкі павінны дапамагчы асвоіць вельмі значную старабеларускую лацінскамоўную спадчыну, якая да гэтай пары застаецца пакуль не прачытанай /амаль няма ўласных перакладчыкаў з лацінскай мовы/, а, значыць, не ўведзена ў навуковы ўжытак, што, безумоўна, істотна стрымлівае тэарэтычнае асэнсаванне гісторыі роднай літаратуры і грамадска-філасофскай думкі Беларусі наогул.

ГОСЦІ РЭДАКЦЫІ

Як мы ўжо пісалі, рэдакцыю газеты «Наша слова» наведалі госці з ЗША, якія прыехалі на Беларусь для ўдзелу ў Міжнароднай канферэнцыі «Культура беларусаў замежжа»: спадары Вітаўт Кіпель (дырэктар Беларускага інстытута культуры і мастацтва, аўтар вядомай кнігі «Беларусы ў ЗША»), яго жонка Зора Кіпель (галоўны рэдактар газеты беларускай эміграцыі ў ЗША «Беларус») і іх дачка Алеся. Адбылася гутарка. Напачатку, павітаўшы гасцей, галоўны рэдактар «Нашага слова» Эрнэст Ялугін папрасіў падзяліцца ўражаннямі пра канферэнцыю і сустрэчы на Бацькаўшчыне.

Вітаўт КІПЕЛЬ: ЗБЛІЖЭННЕ ДЫЯСПАРЫ З БЕЛАРУСКІМ КАНТЫНЕНТАМ ПАЧАЛОСЯ

В.К. Ад канферэнцыі ў нас засталіся самыя лепшыя ўражанні. Што кінулася ў вочы? Тое, што вывучэнне культурных набыткаў беларускай эміграцыі ўжо пачалося. Працэс, як кажуць, пайшоў. Добра зарэкамендавалі сябе маладыя даследчыкі. Яны працуюць у архівах, знаходзяць новыя дакументы, новыя дадзеныя з гісторыі эміграцыі, і гэта вельмі прыемна. З другога боку, я заўважыў, што, нягледзячы на агульны песімістычны настрой грамадства, адбываецца яго дэмакратызацыя: людзі дыскутуюць, аналізуюць, спрачаюцца, абмяркоўваючы таго ці іншага кандыдата ў прэзідэнты. Шкада, што працэс гэты аднабаковы. Прыкладам, выступленні кіраўніка дзяржавы з чыста выбарчымі мэтамі гучаць кожны дзень у эфіры, а другім кандыдатам у прэзідэнты адводзіцца мала эфірнага часу. Гэта несправядліва і недэмакратычна. Дарэчы, у аэрапорце з намі здарыўся непрыемны інцыдэнт. Праўда, я не надаў яму вялікага значэння. Пагранічнікі пачалі разглядаць нашу літаратуру з багажу: маўляў, што гэта тут за фашысцкая прапаганда? Яны сказалі, што ім «и эта ваша лошадка» таксама не падабаецца, хоць тым не менш гэта выява беларускага дзяржаўнага герба.

Э.Я. Вы былі не толькі ў Менску, але і паездзілі трошкі па Беларусі. Якія ўражанні з месцаў?

В.К. Мы былі ў Гародні. Прыкметы беларускасці — мова, нацыянальная сімволіка — там больш заўважаюцца, тое ж самае можна сказаць і пра Глушу, радзіму Алеся Адамовіча. Яго землякі, дарэчы, найбольш за Лукашэнку стаяць. Паводле маіх назіранняў, дзяржаўная мова на Бацькаўшчыне больш ужываецца ў культурных установах, выдавецтвах, рэдакцыях газет. Таму пытанне выкарыстання дзяржаўнай мовы ў афіцыйных установах патрабуе з боку ўрада пільнай увагі.

Э.Я. У вас з афіцыйнымі асобамі сустрэчы таксама былі?

В.К. З вашымі ўрадаўцамі мы не сустракаліся, калі не лічыць мітрапаліта Філарэта.

Э.Я. Вы з ім гутарылі па-беларуску. А ён?

В.К. Ён не спрабаваў. Ён толькі казаў: «Это же будет революция, если ввести белорусский язык в обиход». Я яму даводзіў, што на першым часе можна хаця б казані весці па-беларуску, а ён адказваў, што і гэта не проста зрабіць. Толькі адной чы ў царкве, як чыталі акафіст, я ўчуў некалькі малітваў на беларускай мове. І гэта ўжо добра. Добра таксама, што выйшаў у свет «Беларускі праваслаўны каляндар».

Прыемна здзівіла каталіцкая царква, якая без параўнання больш беларусізаваная. Я пару разоў прысутнічаў на службе ў касцёле Святога Роха на Залатой горцы. Служба там адбываецца на беларускай мове. Прысутнічаў на камуніі, калі пару дзесяткаў дзяцей у святочным убранні маліліся на роднай мове; слухаў, як вернікі ў некалькі соцень галасоў спяваюць па-беларуску царкоўныя гімны і малітвы.

З.К. Гаворачы пра афіцыйныя сустрэчы, дадам, што мы мелі нагоду спаткацца ў Менску з Часовым Паверам Амерыкі ў Беларусі Джорджам Кролам, які вельмі прыхільна ставіцца да Беларусі і беларусаў. Між іншым, у Нью-Йорку ён жыве з намі па-суседству. А на банкеце мы пагутарылі з Пятром Краўчанкам.

Э.Я. У вас па-ранейшаму расчараваннаў няма з гэтым нашым міністрам замежных спраў?

З.К. Асцярожны ён чалавек, але шчыры да нас, беларусаў замежжа.

В.К. Мы на яго спадзяёмся. Спадзяёмся, што ён дзейнічае ў прагрэсіўным напрамку і па сваім духу — беларус. Ва ўрадавых колах ён бадай што такі адзіны. Такой жа думкі мы і аб спадару Гайсёнку, міністру адукацыі.

З.К. Увогуле, адчуваецца атмасфера вычэквання і напружання сярод вашых службоўцаў і наменклатурных працаўнікоў. Людзі перажываюць, што цяпер будзе. Спадзяюцца на лепшае.

Э.Я. Да нас дайшлі звесткі, што адбылася прэзентацыя газеты «Беларус» у Менску. Таму ў мяне пытанне: Ваша мэта — выпуск газеты на Беларусі? І дзеля чаго гэта робіцца? Ці не азначае гэта змену накірунку вашага выдання?

З.К. Не азначае. Гэта робіцца дзеля пашырэння нашага выдання на Бацькаўшчыне. Бо, як вядома, мы сюды можам даслаць усяго некалькі асобнікаў «Беларуса». Калі ж газета будзе друкавацца ў вас, то яе будзе прасцей на Беларусі і распаўсюджваць.

Пра накірунак газеты скажу так: «Беларус» перш за ўсё выданне беларускай эмігра-

(Працяг на с. 3)

У ГАЗЕТАХ

Дзе нацыянальныя сувеніры?

Рэспубліканская маладзёжная газета «Чырвоная змена» (№ 75) пад рубрыкай «Паштовая скрынка» змясціла допіс Н.Міхайлавай. Чытачка абураецца тым, што апошнім часам у кіёсках «Саюздруку» паўсюдна зніклі з продажу беларускія нацыянальныя сувеніры: паштоўкі з выявамі старажытных гербаў нашых гарадоў і мястэчак, поўныя непаўторнага хараства, мілыя беларускія краявіды, значкі з дзяржаўнай сімволікай нашай краіны і г.д. Аўтар доўга шукала іх, каб падараваць сваім замежным гасцям, але так і засталася ні з чым. Яна з болем адзначае, што мы зараз столькі гаворым аб адраджэнні ўсяго свайго роднага, беларускага, а ў звычайным жыцці ніколькі, на жаль, не спрыяем гэтаму адраджэнню. Аўтар верыць, што на Беларусі не перавяліся майстры, якія здольны і могуць па-мастацку выконваць з пашыраных і падручных, няхітрых матэрыялаў прыгожыя сімвалы нашай дзяржаўнасці і ўвогуле роднага Краю.

Дададзім, цалкам падзяляючы абурэнне Н.Міхайлавай, што, напрыклад, у Менску нацыянальныя сувеніры можна без праблем купіць у кіёску ТБМ імя Ф.Скарыны, размешчаным на праспекце Скарыны каля Нацыянальнага банка.

Не рэканструкцыя, а руйнаванне

У гэтым жа нумары «Чырвонкі» ў кароткай карэспандэнцыі У.Міхно з Пастаў паведамляецца, што там вырашылі пераабсталяваць стары вадзяны млын (дарэчы, помнік вытворчай дзейнасці, якіх у нас цяпер засталося мала) пад Дом рамёстваў. На гэту мэту ўжо выдаткавана 60 мільёнаў рублёў, і сродкі паступаюць праз абласное ўпраўленне... рэстаўрацыі помнікаў. Цікава, што вада, на якой «сядзіць» млын, упарта змагаецца з «рэстаўратарамі», нібы разумеючы, што пад прыгожай шыльдай «пераабсталяванне» на самай справе за дзяржаўныя сродкі адбываецца банальнае руйнаванне старадаўняга помніка.

Фестываль фальклору

Газета беларускіх прафсаюзаў (афіцыйных) «Беларускі час» (№ 28) пад рубрыкай «Культура» змясціла інфармацыю Алега Шушы аб міжнародным фальклорным фестывалі, які нядаўна праходзіў у Пінску, а затым «пераехаў» у Менск. Аўтар слушна падкрэслівае, што развіццё нацыянальнай культуры, фарміраванне прыгожага і багатага свету разняволенай чалавечай асобы немагчыма без пастаяннага дзяржаўнага клопату пра народныя традыцыі, песні, танцы, абрады. Цікава, што гэту выснову намнога лепш за беларускіх кіраўнікоў засвоілі ўлады суседніх з намі і далёкіх краін. Таму гаспадароў-беларусаў вельмі ўразіў падыход нашых гасцей да фестывалю: апошнія (акрамя высокага і дасканалага майстэрства) выгадна вылучаліся ад тутэйшых фальклорных калектываў багатымі, надта прыгожымі касцюмамі. На фестываль прыбылі ўдзельнікі з Расіі, Украіны, Польшчы, Нідэрландаў і Фінляндыі. Фестываль выклікаў значны міжнародны рэзананс. На канцэртах прысутнічалі паслы многіх замежных краін, акрэдытаваных у Рэспубліцы Беларусь.

Дробязь, але прыемная!

Эканамічны штотыднёвік «Белорусская деловая газета» (БДГ, № 26) ужо не ў першым нумары праяўляе зацікаўленасць да пра[illegible]віцця нашай нацыянальнай культуры. І хоць гэта выданне —амаль цалкам рускамоўнае і камерцыйнае, якое змяшчае пераважна рэкламу, але ў згаданым нумары ёсць, напрыклад, падрабязная даведачная інфармацыя пра Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь і ўсе часовыя выставы, што адбудуцца там у ліпені—жніўні бягучага года. Таксама паведамляецца, што ў музеі аказваюцца разнастайныя паслугі калекцыянерам і аматарам жывапісу. Пагадзіцеся, што ўвага да нацыянальнай культуры на старонках камерцыйнага перыядычнага выдання — яшчэ рэдкасць.

І хоць матэрыял займае ў газеце не шмат месца, гэта прыемная «дробязь». Спадзяёмся, што «БДГ» будзе і надалей не цурацца надзённых праблем нашай нацыянальнай культуры.

М.В.

© PDF: Kamunikat.org 2013
© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2013

ЖЫЦЦЁ ТАВАРЫСТВА

Юбілей адзначылі. Ёсць здабыткі, але хапае і праблем

Нядаўна гарадская рада Таварыства адзначыла свой маленькі юбілей: 5 год з дня стварэння. На вечарыне прысутнічалі сябры і прыхільнікі беларушчыны, а таксама знакамітая бардаўская спявачка Вальжына Цярэшчанка.

Сустрэча атрымалася цікавай і змястоўнай. Засмучае толькі адна акалічнасць: вось ужо два гады немагчыма адкрыць у абласным горадзе невялічкі кіёск, каб прадаваць беларускую мастацкую літаратуру, газеты і часопісы. Каб здзейсніць гэтыя добрыя задумкі, няма належнай падтрымкі з боку гарадскіх улад. Як сказала старшыня гарадской рады ТБМ В.А.Башлакова, пакуль гучаць адны абяцанні дапамагчы, а вынікаў не відаць...

Гарадская рада ТБМ адкрывае з 1 верасня бясплатныя курсы беларускай мовы. Заняткі будуць праводзіць вопытныя выкладчыкі з Гомельскага дзяржаўнага універсітэта імя Ф. Скарыны, а таксама настаўнікі сярэдніх школ.

Ганна АТРОШЧАНКА.
г.Гомель.

КОНКУРСЫ

Лаўрэаты ёсць, але што будуць спяваць беларускія вайскоўцы

Адбыўся заключны тур рэспубліканскага конкурсу ваенна-патрыятычнай песні, прысвечанага 50-годдзю вызвалення Беларусі ад гітлераўскіх захопнікаў. Журы ўзначальваў кампазітар Валерый Іваноў. Многія тэксты песень у адрозненне ад ранейшага часу былі на беларускай мове. Тым не меней чамусьці журы ўсё ж больш прыслухоўвалася да тэкстаў рускамоўных. Ці ўсё ж ролю адыграла мелодыя? Ва ўсякім разе пераможцамі аказаліся менавіта песні з рускамоўнымі тэкстамі. А шкада, калі ўлічыць, што салдатам Беларускага войска было б няблага ўсё ж прапанаваць беларускія песні, калі нехта ўсур'ёз заклапочаны патрыятычным выхаваннем арміі.

В.ЧУБКОЎ.

«Агульнаславянскі лінгвістычны атлас»

Так называецца Міжнародная камісія і рабочая група, нарада якіх адбылася ў Інстытуце мовазнаўства імя Я.Коласа. У рабоце ўдзельнічалі вучоныя-філолагі з Германіі, Македоніі, Польшчы, Расіі, Славакіі і Славеніі, Украіны, Харватыі, Беларусі і Чэхіі. Праца нарады праходзіла па секцыях лексічнай і фанетычнай. На першай з іх абмяркоўваліся пытанні складання тамоў лексіка-словаўтваральнай серыі атласа, стварэннем чаго цяпер заняты, аўтарскі калектыў. Да слова, ужо падрыхтаваны да выдання другі і трэці тамы картаў атласа. Трэці том створаны беларускай камісіяй, неўзабаве ён выйдзе з друку.

Наступная нарада «Агульнаславянскага лінгвістычнага атласа» адбудзецца ў кастрычніку бягучага года ў Маскве.

М.В.

ВітаўтКІПЕЛЬ: ЗБЛІЖЭННЕ ДЫЯСПАРЫ З БЕЛАРУСКІМ КАНТЫНЕНТАМ ПАЧАЛОСЯ

(Заканчэнне. Пачатак на с. 2)

цыі, хроніка яе жыцця ў краінах далёкага замежжа. Яна, перш за ўсё, пра нашы зацікаўленні, пра нашы праблемы. З другога боку, магчыма, вы заўважылі, што ў месячніку ўсё больш і больш прасочваецца жыццё на Беларусі. Гэтыя звесткі адрасуюцца нашым чытачам. А для вашых чытачоў мы падаём звесткі аб жыцці беларусаў на Захадзе. Вядома, звесткі гэтыя часта запозненыя і трацяць сваю актуальнасць.

Э.Я. Для нас тут эміграцкая прэса ўвогуле вельмі карысная тым, што праз яе можна даведацца, як беларусы свету асэнсоўваюць падзеі на сваёй этнічнай Бацькаўшчыне. Гэтыя водгукі таксама робяць уплыў і на грамадска-культурныя працэсы на Беларусі. Словам, вы патрэбны Беларусі і ваша выданне не павінна згубіцца, як некаторыя расійскія эміграцкія выданні пасля таго, калі яны перабраліся ў Маскву.

В.К. Выданне «Беларуса» ніколі не спыніцца. Гэта газета беларусаў усяго Вольнага свету, усёй дыяспары. Выданне будзе прадаўжацца і тады, калі Беларусь стане поўнасцю незалежнай дзяржавай, бо нам трэба мець беларускую газету, якая выходзіла б па-за межамі Бацькаўшчыны. Сёння «Беларус» аб'ядноўвае суайчыннікаў, раскіданых па планеце, і інфармуе аб тым, што адбываецца на іх радзіме. Бо не кожны з тых беларусаў мае магчымасць атрымліваць друкаванае слова непасрэдна з Беларусі. Таму ён і выпісвае нашу газету, ёю цікавіцца і ёй верыць.

«Беларус» — палітычная газета, і яна заўжды будзе асвятляць наш пункт гледжання на падзеі, што адбываюцца на Бацькаўшчыне, і выказваць ідэалогію незалежнай беларускай дзяржавы. А пакуль што да такой дзяржавы, незалежнай і дэмакратычнай, так далёка, як да сонца. Тое, што «Беларус» будзе выходзіць і на Бацькаўшчыне — вельмі добра. Як я ўжо казаў, ён будзе хутчэй даходзіць да чытачоў і стане больш папулярным выданнем. У апошніх нумарах, як вы, мабыць, заўважылі, мы падтрымоўваем максімальную праграму Беларускага народнага фронту: выбарчая ўлада, незалежная суверэнная дзяржава, рынкавая эканоміка, —усё тое, што павінна поўнасцю змяніць накірунак да лепшага жыцця ў Беларусі.

Э.Я. У гэтым рэчышчы я хацеў бы даведацца, якія ў вас інфармацыйныя магчымасці і якія сувязі з іншымі кантынентамі?

З.К. Такія сувязі існуюць. Аднак да апошняга часу, пакуль не з'явіліся факсы, яны былі нездавальняючымі. Допісы чытачоў у газету, як правіла, спазняліся. Інфармацыя страчвала актуальнасць і ў газету не трапляла. Дапісчыкі крыўдзіліся і больш нам не пісалі. Цяпер дзякуючы факсу нашы сувязі з чытацкай аўдыторыяй, безумоўна, наладзіліся.

Э.Я. Ці ёсць у вас нейкая спецыялізаваная інфармацыйная служба?

З.К. Ёсць. Мы атрымліваем тэлеграмы Белінфарма праз Канаду. Нас найбольш інфармуе спадар Вацлаў Багдановіч. Хоць зноў жа па сваіх каналах мы не атрымліваем інфармацыі ў належным аб'ёме. Яна носіць спарадычны — ад выпадку да выпадку — характар.

Э.Я. А што сабой уяўляе ваша рэдакцыя?

З.К. Рэдакцыя ёсць, яна амаль уся перад вамі. У рэдакцыі чатыры супрацоўнікі-добраахвотнікі. Ёсць адміністратар і кола сталых дапісчыкаў. З адміністратарамі бываюць праблемы.

В.К. Тэарэтычна ў кожнай беларускай грамадзе на эміграцыі ёсць прадстаўнік «Беларуса», які належыць да вялікай рэдкалегіі. Ён абавязаны сачыць за тым, што ў гэтай грамадзе адбываецца, апаратыўна пісаць хроніку падзей, са свайго пункту гледжання ацэньваючы факты і падзеі, і дасылаць тэрмінова матэрыял у газету. Але здараецца так, што штосьці адбылося, а наш грамадскі прадстаўнік паехаў вудзіць рыбу. Так у нас бывае, бо нашым памочнікам за працу на карысць газеты зарплату не плацяць.

Э.Я. З кім у вас існуе факсавая сувязь?

З.К. Шмат з кім: з Беларуссю, з Канадай, з Каліфорніяй і інш. З апошняй мы звязаны праз Арцюха, які выдае сваю газету. Маем сувязь з беларускім прадстаўніцтвам у Вашынгтоне. Трэба сказаць, што Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь мае адладжаны механізм інфармацыі. Апошняя падаецца пад грыфам гэтага міністэрства.

У той час, калі ваша Міністэрства друку спіць і нічога на Захад не дае, то Міністэрства замежных спраў Беларусі мае сваю інфармацыйную сетачку, хай сабе і невялікую. І калі трэба аб нечым даведацца, яго супрацоўнікі робяць запыт (праз Мартынава) і за дзень-два атрымліваюць інфармацыю, якая тычыцца Беларусі.

Э.Я. І тады звесткі паступаюць да вас у рэдакцыю?

В.К. Паступаюць на факс «Беларуса» — 428-45-65.

Э.Я. У амерыканцаў моцная інфармацыйная служба. Якім чынам вы да яе далучаны? Ці ёсць між «Беларусам» і Беларускім інстытутам культуры і мастацтва ў Амерыцы, з аднаго боку, і гэтай службай, з другога боку, нейкая сувязь? І ці цікавіцца амерыканская інфармацыйная служба ў вас звесткамі з Беларусі?

В.К. У спецыфічных выпадках, калі на Беларусі штосьці адбылося і трэба ўдакладніць інфармацыю, амерыканская служба звяртаецца ў наш інстытут. Значыць, сувязь ёсць, але яна зноў жа мае спарадычны, а не сістэматычны характар.

Э.Я. Не сістэматычны — чаму?

В.К. Пакуль такой дзяржавы, як Рэспубліка Беларусь, не існавала, а БССР у складзе ААН спала летаргічным сном, дык чаго было да нас звяртацца? Амерыканская інфармацыйная служба лічыла нас часткай свайго інфармацыйнага поля і звярталася да нас, калі ўзнікала патрэба, у амерыканскім кантэксце. Яны хацелі ведаць наша меркаванне, але лічылі, што даваць аб сабе звесткі — функцыя самой дзяржавы.

Э.Я. Да нас паступае інфармацыя праз амерыканскую прэсу аб жыцці амерыканцаў кітайскага паходжання, італьянскага паходжання, а пра беларусаў, якія жывуць на Захадзе, —практычна нічога, акрамя як праз эміграцкія газеты.

В.К. Пытанне вельмі складанае. На пачатку пяцідзесятых гадоў, калі падала голас беларуская эміграцыя, газета «Нью-Йорк таймс» пачала пра нас пісаць. Напрыклад, што беларусы ў Амерыцы адсвяткавалі 25 сакавіка або адзначылі якую-колечы іншую дату ці падзею. А з БССР пачалі крычаць «караул», гэта значыць, што пра фашыстаў, пра бандытаў вы даяце інфармацыю. Тады «Нью-Йорк таймс» сказала: «Што нам лезці ў спрэчку, сэнс якой нам невядомы? Тут вы нібыта нашы грамадзяне, а тыя кажуць, што вы — бандыты. То лепш мы пісаць пра вас не будзем і будзем жыць спакойна».

Э.Я. Тым не менш з боку беларускай дыяспары былі нейкія спробы прарвацца ў амерыканскае інфармацыйнае поле?

В.К. Былі спробы, і мы прарываліся. І ўвесь час сутыкаліся з тым, што БССР перашкаджала нам гэта рабіць. Савецкая Беларусь палівала граззю ўсіх нашых людзей. Эпітэтаў не хапала, каб іх ачарніць. Гэта насцярожвала амерыканцаў, хоць яны і не прымалі ўсё за чыстую манету. Аднак зноў жа казалі: «Калі ёсць нейкая сварка і няма кампетэнтных людзей, каб яе разважыць, то нам лепш вашы праблемы не закранаць».

Былі такія дзялянкі, дзе амерыканцы пра нас пісалі. Прыкладам, аб дзейнасці беларусаў, якія належалі да рэспубліканскай або дэмакратычнай партыі. Але гэтыя людзі былі ўжо канчаткова амерыканізаваныя. Аднак мы на іх не крыўдуем. Паводзіны функцыянераў з БССР былі антыбеларускімі. Вось чаму нават ААН стала тым форумам, той трыбунай, адкуль яны маглі ўплываць на грамадскую думку. БССРаўцы заўсёды казалі: «Не слухайце гэтых фашыстаў, гэтых бандытаў».

Э.Я. Ну, а ў вас спробы такія ёсць — пастаўляць беларускую інфармацыю вядучым газетам Амерыкі? Ці гэта складана?

В.К. Гэта вельмі складана. Амерыканская газета — структура досыць цвёрдая. У яе складзе штатныя працаўнікі, карэспандэнты. Уся інфармацыя ў газету трапляе праз сваіх карэспандэнтаў, якім адміністрацыя давярае. Ваш допіс хутчэй за ўсё ў ёй не надрукуюць, а калі надрукуюць, то толькі пры ўдзеле працаўніка гэтай газеты.

З.К. Пра культурнае, грамадскае і палітычнае жыццё беларускай эміграцыі найбольш пішуць мясцовыя газеты, карэспандэнты якіх наведваюць нашы імпрэзы. А ўвогуле цяпер справа з асвятленнем жыцця беларускай дыяспары палепшылася, паколькі пачаў выдавацца англамоўны квартальнік «Беларускі агляд», з якога амерыканцы даведваюцца, што сярод іх жывуць і беларусы.

Э.Я. Ці маеце вы сувязі з маладымі беларусамі Амерыкі? Яны вам дапамагаюць у выданні «Беларуса»?

В.К. Маладыя амерыканцы беларускага паходжання пакуль што яшчэ газету не павядуць. Трэба ведаць добра мову — да таго ж газетная мова спецыфічная, ведаць краіну Беларусь і гісторыю эміграцыі. Вырысоўваецца такая перспектыва, што газету павядуць пасля нас новыя эмігранты — з тых, што асядаюць зараз у Амерыцы. Такія, напрыклад, як Сяржук Сокалаў-Воюш, Лявон Юрэвіч, Алесь Сёмуха, Змітрок Левін, Лявон Зубараў і іншыя. Людзі гэтыя вельмі актыўныя. Яны пішуць для «Беларуса» і рэдагуюць беларускія кнігі. Так, Лявон Юрэвіч і яго маці Алена Казіміраўна, аўтар шматлікіх навуковых даследаванняў, зараз рэдагуюць выбраныя творы Уладзіміра Дудзіцкага і Міколы Целеша.

Э.Я. Ці падтрымліваеце вы сувязь з беларускім аддзелам радыёстанцыі «Свабода» і як вы ставіцеся да яго інфармацыі?

З.К. Сувязь са «Свабодай» падтрымліваем. У прыватнасці, з Вячкам Станкевічам. Беларускі аддзел нам заўсёды дапамагаў, хоць і несістэматычна, а зараз абяцае гэта рабіць цераз факс. І нашу інфармацыю яны таксама скарыстоўваюць.

Э.Я. Якім чынам мы маглі б атрымліваць са Злучаных Штатаў Амерыкі незалежную інфармацыю?

В.К. Штодзённую сувязь з вамі наша газета забяспечваць не можа, паколькі яна выходзіць раз у месяц. Такую інфармацыю вы маглі б атрымліваць у Часовага Паверанага Амерыкі на Беларусі. Адначасна вы атрымаеце магчымасць пазнаёміць пана Крола са сваім выданнем. У такіх кантактах зазвычай зацікаўленасць узаемная.

© PDF: Kamunikat.org 2013 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2013

© PDF: Kamunikat.org 2013 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2013

Згадкі

МОВА ГОРКІХ ДАКУМЕНТАЎ

Вызваленчы паход Чырвонай Арміі 17 верасня 1939 года прывёў да ўсталявання на тэрыторыі Заходняй Беларусі Савецкай улады. Чырвоную Армію сапраўды сустракалі кветкамі, хлебам і соллю, Савецкую ўладу чакалі, шчыра верачы, што з Усходу прыйдуць доўгачаканыя «свабода, роўнасць, братэрства».

Гісторыкам яшчэ давядзецца даваць ацэнку гэтым падзеям, выявіць усе плюсы і мінусы, узважыць іх на вагах гісторыі. Але адно можна сказаць дакладна: «станоўчыя моманты» не змогуць апраўдаць тысячы скалечаных чалавечых лёсаў. 600 тысяч ахвяр палітычных рэпрэсій у Беларусі — такая жахлівая статыстыка генацыду супраць нашых суайчыннікаў. Толькі ў маленькай Вілейскай вобласці Асобай нарадай НКУС было арыштавана і асуджана па палітычных матывах 1634 чалавекі. Гэта толькі за адзін 1940 год! Спіс усіх асоб, асуджаных у 1940 годзе, захоўваецца ў філіяле Дзяржархіва Менскай вобласці, што знаходзіцца ў Маладзечне. Таксама шмат звестак пра беспадстаўна арыштаваных і пакараных жыхароў Вілейшчыны змешчана ў кнізе В.Адамушкі і Н.Іванова «Памілуйте», выдадзенай Галоўным архіўным упраўленнем пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь.

Карная сталінская малатарня прайшлася не толькі па лёсах невінаватых і цяпер рэабілітаваных дарослых людзей, але і пазбавіла дзяцінства, асіраціла шмат маленькіх грамадзян, чые бацькі былі расстраляны, асуджаны на доўгія тэрміны зняволення, а іх дзеці былі высланы ў Сібір і Казахстан. Нельга без слёз на вачах чытаць пісьмы адчаю і жальбы беспадстаўна рэпрэсіраваных і высланых на чужыну дзяцей «ворагаў народа» правадыру, «бацьку Сталіну», а таксама яго намеснікам Калініну і Берыю, пракурорам усіх узроўняў, прадстаўнікам Савецкай улады. Але іх пісьмы былі, безумоўна, «гласом вопиющего в пустыне». Змяніць нешта ў лёсе сваіх бацькоў яны не маглі. Калі пазнаёмімся з такімі поўнымі адчаю і слёз пісьмамі, напісанымі маленькімі дзіцячымі рукамі, становіцца страшна і жудасна. І вельмі сорамна. За тых людзей, якія прымусілі дзяцей жорстка гараваць за беспадстаўныя абвінавачванні ў злачынствах сваіх бацькоў. «Сын за бацьку не адказвае», — сказаў Сталін, але забраў бацькоў, дзяцінства і радзіму ў пяці хлопчыкаў Севасцьянаў, у 9-гадовай Ані Зейгер, у траіх дзяцей Рамуальда Матусевіча, у Эміліі Кабылінскай, Ірыны Гапанёнак і яшчэ ў многіх, многіх хлопчыкаў і дзяўчынак.

А яны звярталіся да яго са сваімі недзіцячымі праблемамі і горам.

«Просьба да правадыра Іосіфа Вісарыёнавіча Сталіна.

Просім дарагога таварыша Сталіна!

Просім, каб нам параіў, як жыць, таму што мы маленькія, а татку нашага забралі. А нас засталося пяць маленькіх, мамуля хворая, працаваць не можа. Бабуля таксама старая, рабіць не можа, ёй 70 гадоў. Вясна прыходзіць, а на зямлі няма каму працаваць. Дарагі Іосіф Вісарыёнавіч Сталін, просім Вас, рукі, ногі цалуем. І просім, можа як-небудзь пашкадуйце нас, бедных сіротаў, можа нам было можна вярнуць свайго татку. Дарагі наш Іосіф Вісарыёнавіч Сталін, просім прабачэння мы ў Вас, можа, што не так напісалі.

Севасцьян Л.».

«Даведка на Севасцьяна Юрыя Аўгуставіча, 1902 года нараджэння. Ураджэнец в.Слукі Ляшчынскага с/с Мядзельскага раёна, пісьменны, беларус, пражываў у той жа вёсцы, земляроб, б/п, жанаты. Пры былой Польшчы з'яўляўся кіраўніком контррэвалюцыйнай арганізацыі «Кола моладзі», быў членам КПЗБ да 1930 года, пасля гэтага аказаўся правакатарам, з'яўляўся канфідэнтам (агентам) паліцыі, за што атрымоўваў узнагароджанні. У цяперашні час варожа адносіца да Савецкай улады і праводзіць контррэвалюцыйную і антысавецкую дзейнасць, што пацвярджаецца сведкамі.

Пратакол допыту абвінавачваемага:

Пытанне: Ці прызнаеце сябе вінаватым у прад'яўленым абвінавачванні?

Адказ: Вінаватым сябе ў прад'яўленым абвінавачванні прызнаю».

«Дарагі таварыш Сталін!

Мне дзесяты год. Мяне завуць Аня Зейгер. Я вучаніца 3-га класа. Займаюся добра, па ўсіх прадметах выдатна. Чытаю вельмі многа пра тав. Сталіна. І пагэтаму звяртаюся да цябе, дарагі бацька, з вялікаю просьбаю, ведаючы з кніжак, што ты любіш дзяцей і дапамагаеш ім ва ўсім. Дапаможы мне ў нашай бядзе. Два месяцы назад арыштавалі майго татку, які быў галоўным урачом бальніцы гор. Паставы. Мы не ведаем, за што. Як мне цяжка дарагога татачку не бачыць, і невядома, калі мы яго ўбачым. У мяне ёсць брацік, якога завуць Іосіф, яму два годзікі, і ён, бедны, сумуе, і кожны раз, калі адчыняюцца дзверы, крычыць «тата». Мы засталіся зусім без грошай, мама пакуль работы не мае. Вельмі непакоіцца, як зможа мяне, брацікаі дзядулю пракарміць. На днях ад гора памерла бабуля, маці таты. Дзядуля стогне і плача. Мамачка таксама кожны раз плача па начах, не спіць...

Дарагі, любімы Сталін! З гарачаю просьбаю прашу дапамагчы ў нашай бядзе і вярнуць нам дарагога татачку. Ведаючы, што дарагі тав. Сталін, як кажуць нам настаўнікі, нікому з дзяцей не адмаўляе ў просьбе, дарагі, дапаможы і нам. Спадзяёмся, што дарагі, любімы тав. Сталін адкажа на маё пісьмо і паможа нам. Я цябе вечна буду любіць і пастараюся добра займацца. Гарачае прывітанне шле табе, дарагі, любімы Сталін, Аня Зейгер.

Гадуцішкі, Б.С.С.Р.
Ленінская (вул.), 3.
Р-н Свянцянскі

Татачка знаходзіцца ў Вілейцы (Абласная турма).

«Даведка на Зейгера Гелеля Ісакавіча. 1903 г. нараджэння, ураджэнец м.Гадуцішкі, яўрэй, адукацыя вышэйшая, урач, б/п, жыхар г.Паставы. Абвінавачванне: «...будучы варожа настроены да Савецкай улады, на працягу доўгага часу праводзіў антысавецкую прапаганду, накіраваную на дыскрымінацыю і падрыў Савецкай улады. Будучы пры былой Польшчы, адкрыта стаяў на пазіцыі трацкізму, абараняючы Троцкага, Зейгер зняважаў кіраўнікоў партыі і Савецкага ўрада.

Пастаўшы ў Пастаўскай бальніцы выключна варожую работу па вылечванню хворых, Зейгер дыскрэдытаваў савецкую ахову здароўя і Савецкі Саюз з мэтай стварэння незадаволення сярод насельніцтва супраць Савецкай улады».

«г. Масква
т. Міхаілу Іванавічу Калініну
Чэслава Рамуальдавіча
Матусевіча
жыхара вёскі Яленаўкі
Какчатаўскага раёна
Паўночна-Казахстанскай вобл.»

Заява

Мне ад роду 10 гадоў. Навучыўся я ўжо чытаць і пісаць, і ад цяжкага становішча вырашыў звярнуцца з просьбаю. Дня 13 красавіка г.г. вывезлі нас (г.зн. мяне) НКУС, маю маці Леанарду Матусевіч, брата 5 гадоў, сястрычку 1 год і бабулю 80 год Алену Матусевіч у Паўночны Казахстан. Бацьку ж нашага Рамуальда Матусевіча вывезлі 10.11 г.г. невядома куды і да гэтай пары пра яго нічога не ведаем. Жылі ж мы ў Заходняй Беларусі Вілейскай вобласці Свірскага раёна хутар Нястанішкі. Сваёй зямлі мы не мелі, так як бацька купіў кавалак зямлі з дапамогай банка і мы яго выплачвалі, але яшчэ мелі шмат пазык. За што забралі нас і вывезлі, нам невядома, ндзе мой бацька, ні ў якіх арганізацыях не быў.

Маці мая на працягу гэтых 6 месяцаў бíлася, каб нас пракарміць, усё, што мы мелі з сабою, ужо прадалі, і цяпер, з наступленнем зімы, няма сродкаў да далейшага існавання. Просьба вярнуць на Радзіму, дзе нам была бы магчымасць пражыць. Там, сярод родзічаў, не загінеш. Другая мая просьба — гэта вярнуць нам нашага бацьку, нашага карміўца. Вы наш апякун і вам па сіле гэта зрабіць. Тут жа мы ўсе загінем з голаду. Пашкадуйце мяне... маленькага грамадзяніна.

4.X.40 г.

Пошта Еленаўка. Чэслаў Матусевіч».

«Даведка на Матусевіча Рамуальда Станіслававіча. 1902 г. нараджэння, паляк, хут.Нястанішкі Вішнеўскай воласці. Абвінавачванні: удзельнік контррэвалюцыйна-паўстанцкай арганізацыі. Арыштаваны 10.02.40 г. Дапытваўся два разы, вінаватым сябе не прызнаў, не абвінавачваецца паказаннямі сведак. 31.05.40 г. справа накіравана на разгляд Асобай Нарады.

Сямярск. 8.XI–40».

«Дарагі бацька Сталін. Я дзяўчынка 10-гадовая. Ірэна Аляксандраўна Гапанёнак. Я хаджу ў школу ў 3 клас. Сёння 8-га кастрычніка 1940 г. вялікае свята, якое прынесла для ўсяго савецкага народа вялікую радасць. Сёння ў нашай школе ў 10 гадзін раніцы была пастаноўка для маленькіх дзяцей. І я расказвала вершык «Слава». І калі расказвала, глядзела на твой партрэт і моўна сказала: бачыла, як усе засмяяліся з вялікай радасцю, гледзячы на твой партрэт. Вярнуўшыся дамоў, узяла паперу і пяро і, прыцягваючы да сябе сваю маленькую руку, прашу цябе, не адкажы ў маёй вялікай просьбе, вярні майго татку Аляксандра Францавіча Гапаненку, які быў арыштаваны 15 верасня 1940 г. Арыштавала яго мясцовая міліцыя Вілейскай вобл. Дуніловіцкага раёна, вёскі Глінічыны. Родны бацька Сталін, калі нас выслалі з Вілейскай вобласці і мы ехалі ў поездзе, я ўвесь час пела песні твае, сталінскія, і абзывалі мяне за гэта камуністкай. Але для мяне гэтае слова было вялікай славай. І гэта слова засталося мне вялікай радасцю. Родны бацька Сталін. Дні і гадзіны буду чакаць ад цябе адказу...

Іра Аляксандраўна».

«Даведка на Гапанёнка Аляксандра Францавіча. 1900 г.н., беларус, ураджэнец вёскі Валодзька Парплiскай воласці Дзісненскага павета, з сялян, служачы, мае ніжэйшую адукацыю. У польскай арміі служыў радавым. Раней не судзімы. Жанаты. Да арышту працаваў сакратаром у былой глінскай самаўправе. Пражываў у в.Глінічына Дунілавіцкай воласці Пастаўскага павета.

Абвінавачваецца ў тым, што:

1.З'яўляецца адным з кіраўнікоў глінскай контррэвалюцыйнай арганізацыі ОЗОН.

2.Праводзіў актыўную нацыянал-фашысцкую дзейнасць.

Вінаватым прызнаў сябе поўнасцю.

Гапанёнак А.Ф. арыштаваны 15.10.39 г., утрымліваецца пры опергрупе НКУС г.Паставы. Справа Гапанёнка А.Ф. была накіравана на разгляд Асобай Нарады 29.08.40 г. Прыгавор — 8 гадоў пазбаўлення волі».

«Таварышу Сталіну ад дачкі Кабылінскага Віктара Антонавіча: Эмілія Віктараўна Кабылінская кал. Гулідава, с/с Гулідава, пас. Лосіца, р-н Дунілавічы Да таварыша Сталіна

Пішу да вас, таварыш Сталін, пісьмо, дзяўчынка з Беларусі, у якім выказваю свой крыўдны жаль. Мой татка 14.9 узяты ў турму ў горад Вілейка.

Калі прыйшла Чырвоная Армія, мы з кветкамі сустракалі байцоў, якія нам прынеслі родную мову, мы былі за вызваленне Беларусі, а за Польшчай былі не ў стане граматна пісаць, а цяпер маем роўныя правы, і я магу пісаць да таварыша Сталіна як да роднага бацькі.

Мой тата пад Польшчай заўсёды слухаў радыё з Расіі, таму што любіў раўнапраўе і трымаў вушы на родную мову, а польскіх правіцельстваў не мог цярпець за тое, што ўсюды была несправядлівасць, у партыях польскіх ніякіх не быў, а пра партыі камуністычныя пад Польшчай усё ведаў, і калі паслы да нас прыходзілі з Расіі можа сам старшыня Уладзімір Чырбан пацвердзіць. Калі прыйшла Чырвоная Армія, тата сам зямлю падзяліў, бо хацеў, каб ва ўсіх было роўна. Тата мой планы дзяржавы выконваў раней наказаў, таму што тата ведаў, за што здае хлеб дзяржаве: за роўнасць. Таксама пішу сваю скаргу дарагому бацьку Сталіну і прашу звярнуць увагу на маё пісьмо. Таварыш Сталін, дык праўду вам пішу, што тата не вінаваты...

Таварыш Сталін, дайце мне радасны адказ.

Беларуска Эмілія Кабылінская».

«Са справы асуджанага:

Віктар Антонавіч Кабылінскі, 1905 г. нараджэння, беларус, буйны кулак, грамадзянін СССР, жыхар х. Гуліава Гулілаўскага с/с Дунілавіцкага раёна абвінавачваецца ў тым, што з'яўляецца самым буйным кулаком. У сваёй гаспадарцы сам не працаваў, а эксплуатаваў наёмную рабочую сілу, парабкаў і сезонных рабочых, якіх працавала ў Кабылінскага 5 чалавек. Кабылінскі прымушаў парабкаў працаваць ад усходу сонца да заходу, а часта выганяў іх, не заплаціўшы за працу.

Акрамя гэтага, Кабылінскі з'яўляецца агентам былой паліцыі, па заданню якой выяўляў і даносіў аб усіх рэвалюцыйна настроеных асобах.

Справа на В.А.Кабылінскага спынена ў 1942 годзе ў сувязі з яго смерцю».

Вось такая мова горкіх гэтых дакументаў. Страшна і жудасна робіцца ад адной думкі, што ўсё гэты было не так даўно і мы жылі ў час, калі сталінская дыктатура магла зрабіць з чалавекам усё, што хацела: пазбавіць яго волі, зрабіць антысавецкім элементам, пасадзіць з-за неасцярожнага слова ў турму, адлучыць назаўсёды ад грамадства і сям'і. А што тады казаць пра лёс бездапаможных дзяцей, якіх каталі не менш за бацькоў, якія калечыліся не толькі фізічна, але і духоўна.

Мікола КАПЫЛОВІЧ,
пісьменнік.
г. Маладзечна.

© PDF: Kamunikat.org 2013 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2013

© PDF: Kamunikat.org 2013 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2013

ВУЧЫМСЯ

Мікалай КРЫЎКО

СЛОЎНІК СІНОНІМАЎ

ПАЛЬЦАПАДОБНЫ (які падобны на палец рукі чалавека, мае форму пальца) *Пальцападобныя залозы,* **ПАЛЬЧАТЫ** спецыяльнае *Пальчатае лісцё.*

ПАЛЮБОЎНІК (мужчына ў адносінах да жанчыны, з якою знаходзіцца ў пазашлюбнай палавой сувязі) *У гэты ж час пляткарка ідзе да мужа, які працаваў у полі, і дакладвае яму, што яго жонка няверная, што ў яе ёсць палюбоўнік* (Ларчанка), **КАХАНАК** размоўнае — *Мой адзін знаёмы вось так ажаніўся. А ў жонкі дружок патайны быў. Выпусцілі яго з турмы, ён адразу да яе. Ёй, вядома, ніякага сэнсу не было кідаць майго знаёмага, а каханак не адступаўся* (Асіпенка). *Начуе зноў палюбоўнік, Ці лепей сказаць — Каханак* (Барадулін), **СУЖЫЦЕЛЬ** разм., **ХАХАЛЬ** груб.-разм. *Левашоў ушчыпнуў сакратарку за мяккае месца, кіўнуў на мяне: — Ці не хахаля ты такога знайшла, Мура?* (Шамякін).

ПАЛЮБОЎНІЦА (жанчына ў адносінах да мужчыны, з якім знаходзіцца ў пазашлюбнай палавой сувязі) *Пан бавіцца з палюбоўніцай, а палюбоўніца яшчэ каго ў сэрцы мае* (Гарэцкі). *Генадзь Круглоў не ставіў поруч жонку з палюбоўніцай, аднак у думках ён іх параўноўваў* (Сабаленка), **КАХАНКА** разм. *Міхась пакутаваў, не маючы досыць рашучасці раз і назаўсёды парваць з гэтай выпадковай каханкай* (Машара). *Ды ліханька не толькі ў паўлітры, Зусім здурнеў на старасць мой Паўлюк — Завёў наводшыбе каханку—цытру. Такуе з ёй, як цецярук* (Валасевіч), **СУЖЫЦЕЛЬКА** разм., **УТРЫМАНКА** устарэлае (пра жанчыну, якая знаходзіцца на ўтрыманні ў палюбоўніка).

ПАЛЯВАННЕ (пошукі і праследаванне дзікіх звяроў, птушак з мэтай знішчэння або лоўлі) *Былі падарожжы на чоўне і паляванні са стрэльбай, былі грыбы і ягады* (Краўчанка), **ЛОВЫ** *Князь забіў на ловах пару вялікіх прыгожых ласёў* (Гарэцкі). *Не ўцярпеў панскі паляўнічы і расказаў людзям, што князь толькі на стаенніку гарцуе, а стралок з яго кепскі. Дайшла гэта пагалоска да князя, заскрыгатаў ён зубамі і загадаў хлопцу збірацца на ловы* (С.Александровіч). *Мой дзед ездзіў на ловы ўжо з беркутам, а бацька, удасканаліўшы промысел продкаў, акрамя беркута, меў ганчака* (Васілёнак).

ПАЛЯВЫ (які мае адносіны да поля; які бывае ў полі, характэрны для поля; які знаходзіцца, расце ў полі) *Палявая дарожка прывяла нас у ціхі лес* (Бялевіч). *Паводдаль ад дарогі разгацілася палявая дзічка* (Чорны), **ПОЛЬНЫ** *Як бы знарочыста наладжаная помпа выпампоўвала нязлічаны лік хурманак і вылівала іх з цесных вуліц на польныя галы* (Гартны). *Песня імклівая з вуліц сяла Выйшла сягоння на польны прастор* (Гілевіч). *У твары б'е вільготны польны вецер* (Кірэенка).

ПАМЕНШЫЦЦА (стаць меншым па велічыні, аб'ёму, колькасці, паводле праяўлення) *Злыя вочы.. [Веры] паменшыліся, пачырванелі, павекі прыпухлі* (Дуброўскі). *Паменшыўся лік шаўцоў і краўцоў у мястэчку* (Лнькоў). *Кашаль.. [дзяўчынкі] паменшыўся, а неўзабаве і зусім сціх* (М.Ткачоў), **ПАМЕНШАЦЬ** *Зблажэў не толькі матчын дом. Як бы папрысядалі, паменшалі намерамі ўсе навакольныя дамкі* (Навуменка). *У пакоі пацямнела, агонь у лямпе паменшаў — відаць, дагарэла газа* (Шахавец). *Калі ж нарадзіліся Соня і Леначка, рэўнасць.. [Юркава] не толькі не паменшала, але стала яшчэ больш лютая* (Карпаў), **ЗМЕНШЫЦЦА** *Дождж зменшыўся і роўна шумеў на саламянай страсе* (Чорны), **УБАВІЦЦА** *У яго была, па-вясковаму, невялікая сям'я: тры сыны і дачка. Усе яны да пэўнага часу трымаліся сямейнага гурту, а потым за адзін толькі год убавілася на дзве душы* (Ракітны). *— А мы слова такое ведаем: калі скажаш яго, дык у ворага сілы ўбавіцца, а ў нас прыбавіцца* (Казкі і легенды), **ЗБАВІЦЦА** разм. *Хуткасць машыны збавілася,* **ПАНІЗІЦЦА** *[Вера:] —Падкормка канчаецца, трэба нешта рабіць. А то надоі панізяцца* (Асіпенка), **ЗНІЗІЦЦА** *Траўлер прадаўжаў плысці ранейшым курсам. Толькі скорасць прыкметна знізілася* (Матрунёнак). *Вольчын голас раптам, нібы ад спалоху, знізіўся* (Кулакоўскі). *Па іх тоне мы зразумелі, што інтарэс дзяўчат да нашых асоб адразу знізіўся* (Лынькоў), **ПАНІЖЭЦЬ** *Напружанне току паніжэла. —Незакончанае трыванне:* **Памяншацца, паменшвацца, памяншаць, меншаць, змяншацца, убаўляцца, паніжацца, зніжацца, ніжэць.**

ПАМЕНШЫЦЬ (зрабіць меншым па колькасці, велічыні, ступені, інтэнсіўнасці, сіле) *Эмілія з усмешкай казала далей: — Я нават пераканала.. [гаспадара], што нам за рамонт варта паменшыць плату* (Маўр). *Каб горыч паменшыць разлукі, Галубяць і песцяць у сне, Вясёлыя мілыя рукі* (Астрэйка), **ЗМЕНШЫЦЬ** *Прыехаў новы гаспадар, пачаў наводзіць у фальварку новыя парадкі, зменшыў і без таго мізэрную плату парабкам, і бацька забраў Андрэя дахаты* (Хадкевіч). *Алесь зменшыў імклівы бег машыны* (Ваданосаў), **УБАВІЦЬ** *Убавіць выдаткі. І пасля вайны бярозы не ўбавілі соку* (Грамовіч), **ЗБАВІЦЬ** *Нам нічога не аставалася, як толькі збавіць ход, каб ненарокам не перакуліць лодку* (Сачанка). *Калі абставіны склаліся так, што Дарошку не давялося ўключыцца ў другі тур конкурсу, юнак не збавіў тэмпаў, не пачаў працаваць горш* (Арабей). *Збавіць вагу,* **ПАНІЗІЦЬ** *Панізім сабекошт на сто працэнтаў!* (Валасевіч). *[Сцяпан Гаўрылавіч:] Націскаюць. Як толькі панізіў вывазку, дык ужо і выклікае начальнік упраўлення* (Мяжэвіч). *Гармонік панізіў тон і ў марозную цішыню ўрэзаўся тонкі дзявочы голас* (Шашкоў), **ЗНІЗІЦЬ** *[Паненка] знізіла голас да шэпту: — не хадзі, Казюня* (Чарнышэвіч). *Напярэдадні партызаны праводзілі баявую аперацыю, натаміліся і крыху знізілі сваю пільнасць* (Дубоўка). *Казалі, будаўнічыя брыгады Вытворчасць знізілі амаль на трэць* (Корбан). *— Незакончанае трыванне:* **Памяншаць, змяншаць, меншыць, убаўляць, збаўляць, паніжаць, зніжаць.**

ПАМЕР (аб'ём, працягласць, плошча і пад. таго, што як-н. вымяраецца) *Без канца і меры.. [дрэўцы] рассявала тут усюды старая таполя, памераў незвычайных* (Чорны). *У сасновым бары, каля самай сядзібы запаведніка, выдзелены для.. [гадавальніка] участак зямлі, памерам у адзін гектар* (В.Вольскі), **ВЕЛІЧЫНЯ** *Знадворку хата сапраўды мела прыстойны выгляд і нават сярод іншых вызначалася сваёй велічынёй і свежасцю* (Зарэцкі). *Звер гэты быў незвычайнае велічыні* (Колас). *Стол сярэдняй велічыні.*

Л. БУРАК,
заслужаны работнік народнай адукацыі Беларусі, доктар філалагічных навук, прафесар

УДАКЛАДНІМ

Знакі прыпынку ў складаназлучаных сказах

а/ Складаназлучаныя сказы са спалучальнымі часткамі

1. Спалучальныя часткі складаназлучанага сказа, якія звязаны злучнікамі **і, ды** / у значэнні **і**/ і абазначаюць адначасовыя або паслядоўныя з'явы ці падзеі, пры звычайнай інтанацыі аддзяляюцца коскай: *Зашумела над кручай сасна, і вярба зацвіла пры дарозе* /А. Куляшоў/. *Ужо зелянелі пад сонцам чароты і плюшнікі, ды асака цягнулася вяршкамі з-пад вады* /Кузьма Чорны/.

Заўвага. Калі спалучальныя часткі маюць аднародную будову і цесна звязаны па сэнсу, то пастаноўка коскі з'яўляецца неабавязковай: *Ноч надыходзіць і хмары ўстаюць* (Якуб Колас). *Гурчаць маторы ды ляскочуць тракі* (І.Мележ).

Коска не ставіцца:

калі спалучальныя часткі маюць форму пытальных, пабуджальных або клічных сказаў: *Дзе ён не бы і чаго ён не бачыў?* /Кузьма Чорны/. *Так спакойна ўсюды і такая ціша!* /Якуб Колас/;

калі спалучальныя часткі маюць форму намінатыўных сказаў: /асабліва неразвітых або маларазвітых/: *Асенні холад і макрэча* /М.Гарэцкі/. *Лагодны шум трысця і лёду гулкі скрогат* /А. Вялюгін/;

калі спалучальныя часткі маюць форму безасабовых або няпэўнаасабовых сказаў: *Вечарэе і пахне кветкамі* /М.Лынькоў/. *Шуміць у галаве і хочацца спаць* /І.Мележ/. *Панаса накармілі і далі яму спакой* /Якуб Колас/;

калі спалучальныя часткі супастаўляюцца і маюць аднатыпную будову: *У полі — рунь і ў небе — рунь* /М.Багдановіч/. *Ён настаўнік і яна настаўніца* /У.Краўчанка/. *Ёсць ворагі і ёсць сябры* /А.Куляшоў/;

калі дзейнік адной прэдыкатыўнай часткі ўзмацняецца займеннікам **сам** у другой частцы: *Крушынскі спыніў каня і сам стаў азірацца навокал* /Змітрок Бядуля/. *Яна паспешліва паставіла на стол вячэру і сама прысела побач* /Т.Хадкевіч/;

калі выказнік або звязка састаўнога выказніка ў другой прэдыкатыўнай частцы апушчаны /паколькі яны ёсць у першай частцы/: *Блішчала роснае іржышча і на ім — снапы* /Кузьма Чорны/. *Сонца будзе свяціць і трава зяленіцца* /В.Каваль/;

калі спалучальныя часткі маюць агульныя для іх члены: *На сенажаці званілі косы і махаліся касцы* /Я.Скрыган/. *У глыбі кватэры зараз жа грукнула крэсла і пачуліся крокі* /Якуб Колас/.

Заўвага 1. Калі пытальную, клічную ці пабуджальную інтанацыю мае толькі адна прэдыкатыўная частка складаназлучанага сказа, тады ставіцца коска: *Сымон быў у горадзе, і што ён там бачыў* (Міхась Зарэцкі). *Радасць і раздолле хлопчыку маломy, і не пазайздросціць ён цяпер нікому!* (Якуб Колас).

Заўвага 2. Калі форму аднасастаўнога сказа мае адна прэдыкатыўная частка, а другая — форму двухсастаўнога сказа, тады незалежна ад іх будовы паміж імі ставіцца коска: *Невясёлыя думкі таўкуцца ў галаве, і на сэрцы цяжка* /Якуб Колас/. *Было ясна, і дзьмуў вецер* /Кузьма Чорны/.

Заўвага 3. Калі аднасастаўныя часткі разнатыпныя або дзеянні, абазначаныя выказнікамі, адносяцца да розных асоб ці прадметаў, тады паміж гэтымі часткамі ставіцца коска: *Садзіцеся побач, і слухаць прыкладна!* /Янка Купала/. *Накрывай стол, ды давайце абедаць* /Кандрат Крапіва/.

(Працяг будзе.)

Хачу ведаць

У якой школе?

Хачу выказаць некалькі меркаванняў пра некаторыя граматычныя формы беларускай мовы.

Па-першае, пра ўжыванне прыназоўніка па. Скрозь у нас ён ужываецца «па-расейску» — з давальным склонам. Нават у глыбокапаважанага мною руплівцы на ніве беларускай мовы ў апошнім выступленні ў Прэзідыуме ВС РБ чытаем: «па захаванню і развіццю роднай мовы», «па забеспячэнню адзінай моўнай палітыкі». Што ж гаварыць пра іншых аўтараў і пра іншыя выданні? А між тым доказ ужывання па з месным склонам вельмі просты — параўнанне з множным лікам: па доме /засумаваў/ —па дамах, па доказе — па доказах і г.д. /У «Нашым слове» была нядаўна публікацыя на гэту тэму, яе аўтар дапусціў у сваім жа пісьме тую ж памылку/.

Другое — ўжыванне ступеняў параўнання прыметнікаў у беларускай мове. Няўжо ніхто не заўважае, як мы дзе трэба і дзе не трэба калькуем расійскую мову, нават не калькуем, а перадаём формы «сравнительной степени» як беларускія, але ўжо ў значэнні найвышэйшай ступені? Скажыце, «вышэйшая школа» —гэта хіба «высшая школа»? Яна вышэйшая за што?»Лепшыя кнігі» — лепшыя, чым якія? Можа, трэба гаварыць «найлепшыя»? Мусіць, трэба на гэта звярнуць увагу нашым навукоўцам, у тым ліку і тым, хто працуе ў тэрміналагічных камісіях.

І, урэшце, трэцяе. Як бы нам ні хацелася уніфікаваць замену суфікса -ірава- у дзеясловах на -ва-, без выключэнняў тут не абысціся. Добра, калі гэта «дэфіліраваць» або «абстрагіраваць» — іх беларускія формы гучаць «нармальна». А калі гэта дзеяслоў «дубліраваць», ды яшчэ з папярэднім злучнікам і?! Выбачайце за грубы прыклад, але будзе куды горш, калі мы такое маўленне зробім нормай.

Я выкладчыца беларускай мовы, а не навуковец, таму разумею, што ўсё сказанае можа быць аспрэчана, аднак і спрэчка — гэта цікава і карысна.

С.ДЗМІТРЫЕВА,
старшыня Пінскай рады ТБМ, выкладчыца Пінскага педвучылішча.

Матэрыялы да слоўніка «Беларускія імёны»

Сымон БАРЫС

Як у нас клічуць?
Мужчынскія імёны

(Працяг)

Ігар. Игорь (скандынаўскае) — ахоўнік, абаронца бога Інгве. Вытв.: Ігарок, Ігарка, Ігарочак, Ігароня, Ігаруня, Ігарунька, Ігаруся, Ігарусік; Гарычак, Гоша, Гошка, Гошачка. Імяніны: 18.06; 2.10. Імя па бацьку — Ігаравіч, Ігараўна.

Ігнась, Ігнат. Игнатий (лац.) — вогненны. Разм. Гнат. Вытв.: Ігнасік, Ігнаська, Гнатка, Гналя, Ігнатка, Ігнацік, Ігнаць, Ігнацік, Ігналька; Жэгота. Імяніны: пр. 2, 10.01; 11.02; 13, 14.05; 1, 5.06; 10.09; 10.10; 5.11; кат. 1.02; 31.07; 17.10. Імя па бацьку — Ігнасевіч, Ігнасеўна і Ігнатавіч, Ігнатаўна.

Ізяслаў. Изяслав (слав.) — той, хто ўзяў славу. Вытв.: Слава, Слаўка, Славік, Славачка. Імяніны 6.07. Імя па бацьку — Ізяслававіч, Ізяславаўна і Ізяславіч, Ізяслаўна.

Ізбор (бел.). Вытв.: Збор. Імяніны ў першую нядзелю пасля Масленіцы. Імя па бацьку — Ізборавіч, Ізбораўна.

Іёна. Иона (яўр.) — голуб. Вытв.: Ёнік, Ёнка. Імяніны: 13.04; 9, 18, 19, 25, 28.06; 6.07; 5, 10.10; 18.11 Імя па бацьку —Іёнавіч, Іёнаўна.

Ілля. Илия (яўр.) — Божая цытадэль. Вытв.: Ілька, Ілюк, Іллючок, Іллюха, Іллюшка; Льюха, Люша; Ільяш, Галіяш, Гальяш. Імяніны: 21.01; 1, 22.03; 6.07; 2.08; 26, 30.09; 11.10. Імя па бацьку — Ілліч, Іллічна.

Інакенцій. Иннокентий (лац.) — цнатлівы, нявінны. Вытв.: Іня, Кеша. Імяніны: пр. 22.02; 1, 13.04; 19.07; 6.10; 9.12; кат. 12.08 Імя па бацьку — Інакенцьевіч, Інакенцьеўна.

Ілядор, Алядор. Илиодор (грэч.) — дар сонца. Вытв.: Дор, Дорык. Імяніны: 11.10; 2.12. Імя па бацьку — Ілядоравіч, Ілядораўна і Алядоравіч, Алядораўна.

Іпат. Ипатий (грэч.) — высокі. Імяніны: 13.04; 16.06; 1.07; 10.09; 4.10; 3.12. Імя па бацьку — Іпатавіч, Іпатаўна.

Іпаліт, Імполь. Ипполит (грэч.) — той, хто распрагае коней. Разм. Паліт. Вытв.: Імполік, Імпалюк. Імяніны: пр. 26.08; кат. 3.02; 13.08; 21.09; 19.11. Імя па бацьку — Іпалітавіч, Іпалітаўна і Імполевіч, Імполеўна.

Іраклій. Ираклий (грэч.) — той, які праславіўся пад апекай багіні Геры. Імяніны: 22.03; 31.05; 4.11. Імя па бацьку —Іраклієвіч, Іраклієўна.

Ірыней. Ириней (грэч.) — мірны. Імяніны кат. 28.06. Імя па бацьку — Ірынеевіч, Ірынееўна.

Ісай. Исайя (яўр.) — выратаванне гасподняе. Імяніны: 1.03; 22, 28.05; 5.06; 11.10. Імя па бацьку — Ісаевіч, Ісаеўна.

Ісак. Исаак (яўр.) — смех. Вытв.: Ісачок, Сак. Імяніны: 10.02; 25.04; 17, 31.05; 12.06; 29.09; 4, 11.10. Імя па бацьку — Ісакавіч, Ісакаўна.

© PDF: Kamunikat.org 2013 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2013

© PDF: Kamunikat.org 2013 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2013

ВУЧНІ ПІШУЦЬ

(Заканчэнне. Пачатак на с. 1)

Дзяніс СТАРАВОЙТАЎ

ЖЫВАЯ СВЕДКА

Палову стагоддзя пытанне займае,
Ніхто і ніколі пра то не згадае,
Навошта забілі хлопца малога?
Магілай прывабілі дзеда старога?
Чаму сівая жанчына раве?
На ганку хлапчына не скача яе.
Сведка ахвярам празрыста рачулка
Пра гора шапоча смела і гулка.

Лес убраўся ў лісце, на паплавах зацвілі рознакаляровыя кветкі, на палетках закаласілася добрае жыта. Усюды было так хораша, што, здавалася, усё жыццё сядзеў бы сярод зялёных, духмяных лісцяў і кветак, якія спавіваюць і поле, і поплаў, і лес.

Але так не бывае, каб усё добра было. Калі навокал прыгожа, а сэрца ад шчасця спявае, дык абавязкова бяда ў дзверы грукае. А ў той раз не толькі грукала, дзверы знясла гарачым паветрам вайна.

Крывёй і слязьмі пакацілася яна па краіне. Глухі водгук дакаціўся і да невялічкай вёскі каля магутнай Дзвіны, што цячэ каля Полацка.

Дзень выдаўся хмуры, сонца не паказвалася з самай раніцы. Затое вецер дзьмуў колькі сілаў хапала. Грымела недзе побач. У каго з вяскоўцаў былі коні, тыя пакінулі трывожныя мясціны яшчэ ўчора. У чубатага Юрасіка з маці такога багацця не было. Акрамя таго, у іх быў хворы дзед Антось.

Грымоцце набліжалася разам са слупамі страшнага полымя. На пачатку здавалася: гэта будзе бясконца. Дзед Антось пускаўся на хітрыкі, а потым сур'ёзна казаў: «Алёнка, дачушка, бяры Юрасіка і ўцякайце праз палі ў лес. Мяне пакіньце. Прыйдуць немцы — выратавання нікому не будзе».

Маці схапіла хлопчыка і, колькі было моцы, кінулася наўцёкі. Сэрца яе стагнала ад болю. Дзяліць бацьку і сына было немагчыма. Яна, разгубленая, кідалася то туды, то сюды.

Нарэшце, яны ўсё-такі падаліся наперад. Грымоцце раптам скончылася. Самалёты паварочвалі на ўсход. Толькі адзін чамусьці вярнуўся. Набліжаўся да Юрасіка з маці зусім блізка і пачаў страляць. Праз акно кабіны чуўся рогат: нямецкі лётчык знайшоў жудасны занятак. Яму было цікава паздзекавацца.

Зусім стомленая жанчына прытулілася да вялікага каменя пасярод поля. Перапалоханы і збянтэжаны, Юрасік ірвануў прэч.І зараз жа кулі, нібы жалезныя цвікі, прыбілі да зямлі.

Хлопчык ляжаў нерухома. Зрабіўшы жорсткую расправу, самалёт знік. Спынілася жыццё, якое ледзь-ледзь пачыналася. Ніколі і нікому дзіця не зрабіла дрэннага. На маленькім тварыку засталіся жах і слёзы. Буйныя вочы глядзелі ў неба.

Зусім дагарэла вогнішча. Цішыня раптам аглухнула, толькі ручай, які бег у раку, шапацеў: «Няма? А за што няма? Навошта? Хто адкажа? Ці адкажа? Калі...»

Прайшло пяцьдзесят гадоў. Непадалёку ад Полацка ў роднай вёсцы жыве старая жанчына — жывая сведка здарэння. Болем крычыць душа: «Каму спатрэбілася жыццё яе крывіначкі? Чаму забілі хворага бацьку? Што азначае «знік без весткі?» Ёй дрэнна, але адчуўшы боль не пажадае болю другому».

НАШ народ можна назваць народам паэтаў. Пацвердзіць такое меркаванне можна найперш багатым зборам ягонага фальклору: ужо выдадзена больш за 50 тамоў акадэмічнай серыі «Беларуская народная творчасць», у якіх надрукаваны дзесяткі тысяч паэтычных твораў: ад дзіцячых вершыкаў-лічылак да чарадзейных казак і народнай драмы.

Таленавітыя людзі, дзякуй Богу, на Беларусі не звяліся. Гэта даказваюць тыя прыпеўкі, што друкавала і друкуе газета «Звязда». У гэтым пераканаліся і сябры журы рэспубліканскага конкурсу.

Якой жа ўяўляюць вайну дзеці народа паэтаў? Як яе, невядомую, успрымаюць?

Прыемна было бачыць, што ў творах маладых беларусаў адчуваецца народная, фальклорная аснова ўспрыняцця вайны. Вайна — гэта стыхія, «бяда-гора», як у апавяданні Маргарыты ВІДЗЕВІЧ.

БЯДА-ГОРА

Было нясцерпна горача. Агонь шугаў угору, абдаючы людзей сваім пякельным подыхам.

— Ваду, ваду шпарчэй нясіце! Зямлёю закідвайце!

Агонь не змяншаўся, ён здаваўся жывой істотай, якая ў шалёным гневе імгненна глытае пушчаныя ў яе стрэлы — ваду і пясок. У вёсцы гарэла ўжо некалькі хат.

Неслі багры, расцягвалі палаючае бярвенне, выносілі з суседніх дамоў нажытае, лілі ваду на стрэхі яшчэ цэлых дамоў. Мітусіліся, крычалі, плакалі.

Старая бабуля выйшла з абразамі святых, за ёй з хлебам і соллю ў руках пацягнуліся некаторыя жанчыны. Яны шчыра маліліся, абыходзячы здалёк палаючыя дамы.

— Зыдзі, зыдзі ад нас, бяда - гора, у далёкае мора!

І бяда, здавалася, адышла, вецер сціх, у вачах людзей засвяцілася надзея. Мужчыны сядзелі на стрэхах, прымаючы з нізу вёдры з вадою, перакідваючыся моцным словам. У голасе іх чулася ўпэўненасць у тым, што ўсё будзе добра, агонь удасца ўтаймаваць.

— А вунь, гляньце, у лагчыне паштальён бяжыць. Відаць, на дапамогу. Спазніўся ты, браток! Але ж і паперкі прама на хаду з сумкі вымае...

Паштальён нешта пракрычаў здалёк, але з-за трэску затухаючых вогнішчаў і агульнай мітусні немагчыма было разабраць яго словы. Ён бег, спатыкаючыся, нібы моцна п'яны. Было зразумела, што здарылася нешта надзвычайнае. І раптам усе пачулі:

— Вайна пачалася! Вайна! З немцамі!

Пераможцы конкурсу ведаюць вайну «толькі па кніжках і кінафільмах, ды яшчэ з успамінаў бабулі і дзеда», як заўважыў Аляксей Загідулін. То і самі сведкі той трагедыі ў вачах іх унукаў — героі, якімі нашчадкі ганарацца.

*З ВЯЛІКАЙ любоўю напісала **Наталля ЗАСІМ** пра родных бабулю Марыю Іосіфаўну і дзядулю Сцяпана Ульянавіча Кандрусікаў:* «Сёння тры дні, як не стала бабулі, майго дарагога чалавека, мудрага сябра, шчырага дарадчыка...

Сёння я перабірала паперы ў бабуліным куфэрку і наткнулася на пісьмо дзядулі, адрасаванае рэдакцыі газеты «Заря», Што ўразіла, дык гэта дата: 1960 год, год смерці. У гэтым аповедзе гаварылася аб тым, што ў партызанах былі людзі розных нацыянальнасцей, але аб'ядноўвала іх адзіная мэта; вярнуць людзям шчаслівае жыццё і мірную зямлю. Яны дзяліліся апошнім акрайчыкам хлеба, дапамагалі адзін аднаму і ніколі не забывалі адзін аднаго. Аднойчы аддзяленню, у якім быў мой дзядуля, далі заданне агледзець мясцовасць каля Драгічына. Камандзірам аддзялення быў Новікаў Міхаіл. Партызаны пайшлі лесам, каб менш быць на вачах у людзей. Але ў гэты час у лесе былі фашысты, якія вылічылі, дзе знаходзяцца партызаны. А тыя ціха ехалі на конях, аглядаючы наваколле, не падазраючы аб небяспецы. Немцы адкрылі агонь. Але білі яны не па людзях, а па конях. Камандзір упаў на зямлю і зламаў руку. Немцы ўбачылі, што партызаны на сваіх нагах, і кінуліся да іх. У гэты час Новікаў устаў ва ўвесь рост і адкрыў агонь з аўтамата, гэтым самым даючы хлопцам магчымасць скрыцца ад немцаў. Але яны не пакінулі камандзіра. Яго адвезлі ў атрад. І доўгі час берaглі яго, як зорку шчасця.

Я доўгі час сядзела над гэтым дарагім майму сэрцу лісточкам, углядаючыся ў словы, напісаныя дрыготкай рукой, і разважала, разважала, разважала... Пэўна, дзядуля хацеў, каб імя камандзіра было хоць нейкім чынам высветлена з шэрага іншых».

Шмат у якіх сачыненнях ёсць радкі, падобныя на такія: «Вайна закранула і нашу сям'ю. Не вярнуўся з вайны мой дзядуля, не дажыў усяго некалькі дзён да перамогі. Майму бацьку было тады ўсяго тры месяцы. Ведаючы, што ў яго хтосьці павінен быць, ён у лісце дадому прасіў, каб адбілі руку майго таты на паперы і адаслалі яму. Ці атрымаў ён той ліст? Гэтага мы не ведаем, бо праз два месяцы бабуля атрымала паведамленне: прапаў без вестак. Мы і цяпер не ведаем, дзе ён пахаваны, дзе ляжаць яго костачкі...Не вярнуўся з вайны і родны брат маёй бабулі —Янусь. Стрыечны брат маёй бабулі прайшоў усю вайну...», — так напісаў **Васіль МАСЛА.**

***Святлана МОЛАШ** ганарыцца сваёй бабуляй, якая «праз усе гады пранесла вернасць свайму мужу». Дзяўчынка любіць* «ездзіць у вёску да бабулі...І з якога боку ні заедзеш у вёску, адразу убачыш старую ліпу, высокую, разгалістую». *На гэтай ліпе немцы павесілі яе прадзеда — партызанскага сувязнога Рыгора Іванавіча Шыяна, якому тады было толькі 28 гадоў.*

З РАДАСЦЮ чытаю сачыненні, у якіх вучні спрабуюць зразумець сваіх родных і стараюцца дапамагчы ім. «Чым старэйшым я станаўлюся, — піша **Дзяніс САКАЛОЎ,** — тым больш мне хочацца ведаць пра маіх продкаў. Усё часцей у думках я звяртаюся да лёсу дзядулі Ананьева Паўла Фёдаравіча...

Сёння мы з дзядулем працуем у садзе. У яго няма настрою; баляць зубы, і, як кажа дзед, усё адразу.

— Чаму, дзед, летам — зубы?

— Мае зубы не выбіраюць пару года...

Усё пачалося з вайны, калі я, зусім малады — дваццаць год было — трапіў у палон. На Украіне, каля невялікага горада Белая Царква. Ведаеш, выгляне сонца, і мы ўсе ляжым мёртвыя. А калі яно схаваецца, мы, паміраючы ад смагі, поўзаючы на жываце, шукалі знаёмых. Так я знайшоў свайго камандзіра. «Ананьеў, ці ёсць у цябе бурачны ліст?» — спытаў ён. І я адарваў кавалачак гэтага самага ліста, які быў снеданнем, абедам і вячэрай. Гэтыя лісты некаторым палонным удалося ўхапіць на полі, калі немцы гналі нас у вялікі катлаван.

Вось так, Дзяніс, сорак дзён такой яды без солі і вады. Ды і не толькі гэта...

Я толькі назіраю і дзіўлюся: так спрытна ўсё ў дзядулі атрымліваецца. Гляджу на яго, а перад вачыма катлаван на Украіне, запоўнены чалавечымі целамі — жывымі і мёртвымі. Я чуў аб гэтым і раней ад маці, але ўразіла ўсё гэта мяне так глыбока ў першы раз.

Праз некалькі гадзін, даволі стаміўшыся, ідзём дахаты. Я п'ю малако з мёдам. Дзядуля глядзіць на мяне, усміхаецца: ён рады, што мне падабаецца мёд з малаком.

— Дзед, а ты будзеш есці? — пытаюся я.

— Не. Вось каб усё гэта мне тады, калі маладзейшы быў ды ляцеў цераз галовы другіх, рызыкуючы загінуць, у вялікі кацёл з кашай... Гэта ўсё там, у палоне.

— А кашы схапіў?

— Схапіў, ды ледзь не застаўся ў гэтым катле назаўсёды.

У гэтае лета дзед адкрыўся мне з нейкага іншага боку, хоць здавалася, што я яго добра ведаю. Яго знаёмая ўсмешка цяпер мела для мяне нейкі загадкавы сэнс. Паходка, жарты, жаданне памаўчаць. Які ж ён цікавы, разумны і мужны чалавек! Ведаў я і тое, што ў дзеда няма ніякіх узнагарод і нават удзельнікам вайны ён не лічыцца...

— Дзед, а чаму да цябе не праводзяць тэлефон? Вунь ужо колькі іх на нашай вуліцы.

Ён зноў усміхаецца сваёй таямнічай усмешкай.

— Не заслужыў. Я амаль увесь пасляваенны час ледзь не здраднікам быў. Палонны. Ведаеш, калі нас вызвалілі з палону, то трое сутак трымалі каля сцяны пад дулам вінтоўкі. Свае.

Скажы ім, як здаліся ў палон, і кропка. Але ж не здаваліся мы. Нас бяззбройных забралі...

...Калі мы з маці прыехалі ў Мінск, то адразу адправілі пісьмовы запыт у архіў. Там, мабыць, знойдзецца ў спісах партызан прозвішча дзеда. Па яго словах, ён быў у партызанах пасля вызвалення з палону з чэрвеня 1942 па снежань 1943 года. Колькі было радасці, калі праз дваццаць дзён прыйшоў адказ, што Ананьеў Павел Фёдаравіч, 1921 года нараджэння, лічыцца ў спісах без весткі прапаўшых партызанскага атрада № 1/камандзір В.П.Воранаў/, які дзейнічаў у Шчалбоўскіх лясах на Віцебшчыне.

Вось яна, праўда!

Мы хуценька заказным пісьмом адправілі да дзеда гэту вестку і пачалі з нецярпеннем чакаць адказу. І дачакаліся.

— Не, — сказалі ў выканкаме горада Гарадка. — Патрэбны яшчэ мінімум тры сведкі.

Дзе ж іх узяць, калі ўжо ў гэтым годзе святкуецца 50-годдзе з Дня Перамогі?

Няўжо, дзед, і мы не памаглі знайсці табе праўду? Мусіць, як скончу універсітэт /мару быць юрыстам/, я дапамагу табе. Але ж ці патрэбна яна табе тады будзе, дзед, гэтая праўда...

*ЗАШЧЫМЕЛА сэрца, калі чытаў сачыненне **Алены ПАЛАВІНКІНАЙ.** Яна апавядае пра лёс чужога чалавека, але адчуваецца, што дзяўчыне чужое гора нібы сваё* «... перастала біцца сэрца Аўдулі... Хавалі яе ўсёй вёскай: хто прынёс гарэлкі, хто закуску мужчыны зрабілі дамавіну. За жалобным, памінальным сталом гаварылі толькі добрае пра жанчыну-маці, якая не дачакалася з вайны сваіх сыноў. А было ў яе іх трое: высокіх, прыгожых, моцных. «Пайшлі па маці»,— гаварылі ў вёсцы, бо бацька іх Сцяпан быў невысокага росту, але дужы...

Трох адразу праводзіла Аўдуля на страшэнную сечу, бо нараджаліся яны адзін за другім праз год...

З таго дня знікла ўсмешка з твару Аўдулі. Сэрца прадчувала, што ў апошні раз туліла да грудзей сваіх любых сыноў. Так яно і здарылася: атрымала на кожнага пахавальную... Ніхто не бачыў слёз Аўдулі. Адны гаварылі, што сэрца ў яе каменнае, другія —зацялася. Не ведалі толькі, што слёзы ў яе выліліся ў той чорны дзень 29 чэрвеня 1941 года, а апошнія — калі хавалі мужа-партызана зімой 1943-га.

Нікому не скардзілася на свой лёс, жыла, як магла, бо ведала: не адна яна такая. Толькі працавала больш, чым хто, не ведала заспакаення ў працы. На вёсцы дзівіліся: «Навошта так працаваць — адной жа шмат не трэба». Толькі не хацела Аўдуля мець шмат вольнага часу: так лягчэй было глушыць душэўны боль...»

Простыя словы падабрала Алена Палавінкіна, каб перадаць «размову» маці з сынамі:

« — Валодзечка, Пецечка, Лёшанька! Чуеце вы мяне? Гэта я , ваша матуля. Калі ж мы сустрэнемся, кравіначкі вы мае? Дзетачкі, як жа мне цяжка без вас. Ці добра вам там у зямельцы? Можа сцюдзёна? Памятаеце, як я папраўляла коўдры на вас зімовымі вечарамі? Ты, Лёшачка, часцей сваволіў, скінеш коўдрачку і чакаеш, калі я прыйду, а потым прытулішся да мяне і ляжыш ціхенька. Нічога табе болей не тэба. Цёпленька ля матулі. Яна прагоніць усіх злых духаў. Калі ж ты мяне сагрэеш, сыночак? Я ўжо спрацавалася, хачу на пакой. Дзетачкі, любыя, вазьміце мяне да сябе. Не магу я ўжо кожную ноч за вёску хадзіць, вас чакаць. Няма ўжо і тых бяроз, дзе мы развіталіся, а я ўсё жыву. Вы ж усё не ідзяце. Прыйдзіце, дзіцяткі, я вам вячэру зраблю, сядзем, як раней, усе за стол. Вы будзеце есці, а я —падносіць вам ежу і любавацца, як раней...

Аднойчы папрасіла Аўдуля суседа вытапіць баню. Памылася, прыбралася ў кужэльнае, даматканае і папярэдзіла суседку, што сёння ноччу памрэ, каб раніцай прыйшлі да яе, каб доўга не ляжала на лаўцы і пахавалі ў той жа дзень, а курэй хай сабе забярэ: не дзічэць жа ім.

Суседка сумелася:

— Што ты гаворыш, Аўдуля. Гаварыць такое перад ноччу — грэх.

— Ведаю, што грэх. Але прыходзілі да мяне мінулай ноччу сыны з гаспадаром і сказалі, што сёння прыйдуць за мной, каб я была гатова і згатавала вячэру. Дзякуй Богу, дачакалася. Час ужо з імі быць заўсёды разам. Не счакаю я той хвіліны. Затрымалася я тут. Хай прабачаць, калі што зрабіла не так.

А дзевятай гадзіне вечара закурэў дым з коміна Аўдулінай хаты.

© PDF: Kamunikat.org 2013 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2013

© PDF: Kamunikat.org 2013
© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2013

— Што гэта сталася з Аўдуляй, што нанач печ растапіла? —дзівіліся ў вёсцы.

Раніцай, калі ля студні, дзе збіраліся жанчыны набраць сцюдзёнай вады і перакінуцца словам, расказала Аўдуліна суседка пра размову. Жанчыны, пакінуўшы вёдры, пабеглі да хаты Аўдулі. Здзівіла тое, што куры яшчэ закрытыя, а дзверы ў сенцах не зашчэплены нанач.

Калі ж увашлі ў хату, то адразу кінуўся ў вочы стол пасярэдзіне, на ім чатыры фотаздымкі. Ля кожнага з іх стаяла чарка з гарэлкай, пасярод стала адзін кілішак з віном, напалавіну адпіты. Тут жа стаяла неймудрагелістая вясковая закуска: маласольныя гурочкі з бульбай, нарэзаны скібамі хлеб, вэнджаны кумпяк у дзвюх талерках, смятана ў слоіку, грыбочкі ў смятане, селядцы, блін, які пякуць на памінкі.

Пад абразамі ляжала Аўдуля. Яе твар, ужо схаладнелы, свяціўся нейкай незямной супакоенасцю і шчасцем...

Пяць гадоў, як няма з намі Аўдулі. Нікога не засталося ўяе з роду. Толькі магілка яе і Сцяпана не зарасла травой. Кожны лічыць за гонар прыбраць яе ў свята».

Ю*НАЧЫЯ вочы бачаць вернасць і дабрату, зычлівасць, ахвярнасць старэйшага пакалення і ўмеюць гэта ацаніць.*

Вось і **Святлана ЦЯРЛЕЦКАЯ,** *якой «страшнавата станавіцца дарослай», у сачыненні, напісаным як ліст сяброўцы, жаліцца:* «Кожны дзень, кожная гадзіна нясе столькі пытальных знакаў, што мне ўжо здаецца немагчымым простае спакойнае жыццё.

... Дзевяты клас. Я лічу сябе сур'ёзным чалавекам. Праз год-другі трэба будаваць самастойнае жыццё, як кажа мая мама, ісці ў людзі. А куды ісці? Да каго? І мне здаецца самым жахлівым тое, што ў цяперашнім свеце змяшаліся абсалютна два паняцці —«дабро» і «зло». Хціўы, прагны, той, хто не мае нават кроплі сумлення, адчувае сябе гаспадаром, а сапраўднага чалавека пазбаўляюць усяго, нават памяці». *Але лёс зліта́ваўся над дзяўчынай і падараваў ёй выпадковую сустрэчу каля невялікага помніка ў вёсцы Застружжа.* «Яшчэ здалёк мне падалося, — *піша яна сяброўцы,* — што там нехта корпаецца... Старэнькая згорбленая бабулька якраз зачыняла невялічкую браму агароджы, калі я падышла да яе... Старая нават не глянула на мяне, не адказала на маё прывітанне... Яна моўчкі закінула за плечы фартух, якім, відаць, зносіла ў кучу лісце, падняла з зямлі стары абшарпаны кій і закавыляла ў бок вёскі.

ПРА ВАЙНУ

Нейкая сіла штурхнула мяне да яе.

— Бабуля, пачакайце!.. — амаль крыкнула я.

Тая азірнулася і моўчкі глядзела мне ў вочы.

— Бабуля... тут... гэта... Тут Вашы сваякі пахаваны?..

— Сваякі,— пачуўся ціхі адказ.

Яна ўважліва зірнула на мяне, а потым з нейкім жалем дадала:

— Тут людзі пахаваны, а я ж таксама чалавек. Вось і выходзіць,што мы з імі сваякі...»

Бабулька падала добры прыклад аўтарцы сачынення, якая шкадуе, што «няма піянераў, няма камсамольцаў, а ўсе астатнія надзвычай занятыя, каб турбаваць сябе старымі помнікамі». Гэтая сустрэча, можна меркаваць, шмат што зменіць у жыцці дзяўчынкі, інакш і сачыненне не было б напісана.

Старая жанчына,«сваячка» вясельных бяседнікаў, расстраляных фашыстамі, не скардзіцца, што няма каму дагледзець магілу, а сама апякуецца ёю. І ніколі ўяе не змяшаюцца «дабро» і «зло», і ніхто ўяе не забярэ памяці.

... Вяселле ціхае было, хоць людзей нямала папрыходзіла. Пад вечар войт прывёў трох немцаў. Немцы танцавалі, весяліліся. А вечарам прыехаў адміністратар і сказаў, каб канчалі вяселле, бо ўжо льецца кроў. Моладзь з вяселля перайшла ў другую хату. У хуткім часе з'явіліся партызаны. Завязалася бойка. Аднаго немца забілі адразу, другога паранілі. А трэці ўцёк... Досвіткам уся вёска была ў акружэнні. Па спісу войта выганялі людзей да крыжа. Расстрэльвалі ўсіх... загінула 24 сям'і — 97 чалавек. Хавалі ўсіх у адной яме».

П*РА «самае страшнае злачынства ў свеце — забойства людзей людзьмі» апавядаецца і ў сачыненні* **Таццяны БАБІЧАВАЙ.** *Яна не можа забыць паездку ў Хатынь, у спакутаваны куток нашай зямлі, «дзе час спыніўся з моманту той жудаснай трагедыі». Пасля дарогі, беларускіх краявідаў дзяўчынку»* здзівілі спакой і цішыня... Чамусьці я была ўпэўнена, што адразу ўбачу нешта ўражлівае і палахлівае, але ні акуратныя сцежкі, ні чыстае —ані воблачка — неба не нагадвалі таго, што тут адбылося...

Людзі не чакалі літасці ці спачування ад фашыстаў, але і не маглі паверыць у страшэнную відавочнасць іх намераў. Не маглі, таму што спакон веку дапамагалі адзін аднаму ў горы і няшчасці, таму што цяжкае жыццё прымушала іх цаніць дабро, справядлівасць».

Дабро і зло «змяшалася» ў гады ліхалецця... Але ж не, не так было. І ў той час дабро перамагала.

«... Гэтыя кулі забілі яе маму, сястрычак і тату. Яна ж толькі страціла прытомнасць і ў вялікай яме ляжала пад целамі яе родных, знаёмых і незнаёмых людзей. Некаторыя стагналі, варушыліся, і тады зямля сыпалася на шыю, у рот, вушы...

Як яна выбралася, не памятае, але выпаўзла з-пад мёртвых і паміраючых і цёмнай ноччу бегла, бегла, нічога не бачачы і не ведаючы куды, але далей ад той страшнай ямы..

Яе непрытомную знайшоў малады хлопец, прынёс на хутар і схаваў у хляве пад яслямі і загадаў, каб ні з кім не размаўляла, хто б там ні быў. Ён карміў яе і ў тым жа хляве карміў яшчэ кагосьці.

Настала восень, а за ёю зіма. Пётр перанёс Розу ў ток, дзе былі скірды сена, дзе ў адной ён зрабіў вялікую яму з лазам, які зачыняўся. Ноччу ён прыносіў дзяўчынку ў вялізнай карзіне для сена ў хату. На печы яна грэлася, яго мама лячыла яе. Як толькі пачынала світаць, ён з карзінай ішоў у ток, а адтуль нёс сена каровам.

Дзяўчынка ўжо акрэпла, паздаравела. Прыйшла вясна. Хтосьці данёс немцам, што на хутары хаваюць яўрэяў. Але немцы нікога не знашлі: ноччу Пётр разам з Розай і іншымі пайшлі ў партызанскі атрад.

Так Роза выжыла. У партызанскім атрадзе яна сустрэла сваіх родзічаў... і ўжо з 1952 года Роза жыве ў ЗША.

Доўга праз Чырвоны Крыж яна шукала свайго выратавальніка. Аднойчы атрымала адказ, што таго няма жывога. Тады яна вырашыла знайсці яго магілу... Калі Роза прыехала.., яна знайшла жывога Пятра, толькі ўжо не таго маладога хлопца, а сівога, старога. Яна цалавала далоні рук свайго выратавальніка, і абодва яны плакалі, старыя, зведаўшыя шмат гора і пакут.

Пётр ніколі нікому не расказваў пра свае ўчынкі; крыху ведалі родныя, але не ўсё... Але тыя, каго ён ратаваў, не забылі аб ім ... Гэта яны расказалі, што ён выратаваў чацвёра дзяцей і траіх дарослых...

«Я ведаю, — дадае ў канцы свайго сачынення **Алена СТРУЙ,** —што шмат у нас на Беларусі такіх людзей, якія, рызыкуючы сваім жыццём, ратавалі жыццё іншых. Я ганаруся імі, ганаруся, што нарадзілася ў Беларусі, што пра маю краіну ведаюць у далёкім замежжы. Я вельмі ганаруся тым, што я — унучка Пятра. Так, гэта мой дзядуля, той малады хлопец, юнак, які выратаваў жыцці многім людзям.

Д*АБРО і зло. Ці «змяшалася» яно? Ці сёння няма каго ратаваць? Ці ўжо жыцці чалавечыя нічога не вартыя? Але ж не! Ёсць і людзі, што гатовыя ратаваць іншых. Пра іх шмат гаворыць Васіль Быкаў, які сам ведае цану жыцця, ведае, што ёсць дабро, а што ёсць зло. Вось толькі людзі не хочуць, каб іх ратавалі.. Няўжо сапраўды змяшалася дабро і зло?*

«... Ніколі не забуду адступлення ў першыя дні вайны. Зброі ў нас не хапала, не было чым ваяваць. А камандзір у нас быў не чалавек. Галодныя, напаўакружаныя, мы павінны былі адступаць строем. Каб аніякай панікі. Паніка панікай, але ж які тут строй, калі людзі галодныя. І вось, калі мы праходзілі праз вялікую вёску, па їхняму хутар, адзін салдат, не вытрымаўшы спякоты, падскочыў да студні, якая была ля самай дарогі, каб напіцца.

— Назад! — пачуўся грозны окліч нашага камандзіра.

Ды не звярнуў увагі малады хлапец: смачна і прагна піў ён ваду з вядра, закінуўшы ўгору галаву. І не дапіў. Бо камандзір выхапіў пісталет і выстраліў яму прама ў галаву. Тут і знайшоў смерць той хлапец. Але хутка і сам той камандзір загінуў, у час бамбёжкі: разарвала на кавалкі.

А ў мяне ў вачах, вось як цяпер бачу, стаіць той хлапец з вядром у руках, прагна п'ючы ваду. А ў душы ўсё стаіць, як і стаяла ў той час пытанне: "За што?" Ды, пэўна, не ў мяне аднаго тады ўзнікла такая думка. Бо, здрыгануўшыся, здранцвела на момант уся калона.

Гэты аповяд дзеда Францішка, стрыечнага брата сваёй бабулі, запісаў ***Васіль МАСЛА.»...*** У свеце не бывае спакойна, — дзеліцца юнак сваім роздумам. — Чамусьці заўсёды знаходзяцца людзі, якія толькі зброю лічаць вартай падмогай у вырашэнні пытанняў... Зямля, набрыняла крывёй. Ёй, як і людзям, хочацца адпачыць, забыцца пра боль. Яе шчасце — шумець светлымі барамі, шапацець высокімі каласамі, спяваць галасістымі птушкамі, цячы чыстымі рэкамі. І наўрад ці змог бы хто пераканаць, што гэта толькі маёй зямлі шчасце. Не паверу. Ды і ніхто не паверыць».

Ты, Васіль, маеш рацыю. Вось і Алена Гушча падслухала...

«Голас

Я іду насустрач цёпламу майскаму дню. Веснавая прыгажосць разліваецца па ўсім целе гаючым бальзамам, падбадзёрвае, надае сілы. Перада мной плыве людскі натоўп, а я не заўважаю яго. Хочацца думаць пра жыццё, мір.

Якое блакітнае неба! Якое ласкавае сонца!

Іду на плошчу. Людскі гоман паступова сціхае. Каля абеліска адбываецца мітынг. Усхвалявана чытаюць вершы вучні. Выступаюць ветэраны. Успаміны. Віншаванні з Днём Перамогі. Кветкі.

І раптам чую голас: «А чаму мяне не запрашаюць выступіць? Я таксама многае магу расказаць». Гэта зямля парушае запланаваны сцэнарый. Што ж, яна была сведкай тых крывавых падзей. Хай раскажа, што думаюць пра нас салдаты, якія знайшлі ў зямлі свой апошні прытулак. Ці марылі яны пра мірны «рай» з пустымі палацамі, пастаяннымі нястачамі, вялізнымі чэргамі, шалёнымі цэнамі, галечай і жорсткасцю? Ці за такую будучыню ваявалі яны?

Хай раскажа. А мы падумаем...»

У *САЧЫНЕННЯХ уражвае актыўная пазіцыя іх аўтараў. Сяргей Існюк распавёў, як група «Пошук», што арганізавана ў іх школе, адшукала маці салдата Паўла Цыганкова і дапамагла ёй наведаць магілу сына, месца пахавання якога яна не ведала.*

Аляксей ПЕТУХОЎ *абраў эпіграфам для свайго сачынення словы нашага славутага паэта Міколы Гусоўскага.*

Войны! Злачынная справа — вайна выклікае
Гнеў мой, і слёзы, і боль.

Юнак піша: «Гэта добра, што мы памятаем імёны герояў, прыносім да абелiскаў кветкі. Але так неабходна, каб у наш дом аднойчы ўвашло і засталося ў ім, як блізкае, жыццё хаця б аднаго воіна,.. каб хаця аднаго незнаёмага салдата той далёкай вайны мы адчулі родным для сабе чалавекам» *Аляксей знайшоў такога героя.* «У Шаркаўшчыне, у зялёным скверыку, стаіць абеліск. На ім высечаны прозвішчы воінаў, якія загінулі, вызваляючы наш раён... Другім зверху на помніку — прозвішча капітана М.І. Клюйко». *Пра гэтага чалавека, які нарадзіўся ў вёсцы Голацк Пухавіцкага раёна і бараніў сваю радзіму ад фашызму, расказваецца ў конкурсным сачыненні* Аляксея Петухова.

А вось **Алена СІДАР** «знайшла» штосьці зусім іншае. Яна згадала «невялікі газетны артыкул, дзе апавядалася пра цікавыя сацыялагічныя даследаванні, праведзеныя сярод маладых людзей у далёкія перадваенныя гады. Сярод розных пытанняў было і такое: «Што б вы рабілі, калі б ваша краіна аказалася пад пагрозай нападу ворага?» Адказ быў аднaзначны: усе 100 працэнтаў юнакоў пайшлі б абараняць свой край. Гэтае пытанне было пастаўлена і перад сённяшняй моладдзю. Але адказы маладых людзей прымусілі мяне, ды, напэўна б, і кожнага не раўнадушнага да лёсу сваёй Бацькаўшчыны грамадзяніна, задумацца: толькі палавіна маладых людзей стала б на абарону Айчыны, а другая — падумала б, ці варта абараняцца і ці ёсць што абараняць. Такі адказ насцярожвае...»

Дзяўчына спрабуе разважаць, чаму так адбылося, чаму не ўсе «хочуць працаваць», не хочуць «нешта ствараць», «... чаму мы не думаем аб сабе як аб нацыі, народзе? Чаму большасць грабе пад сябе, не думаючы пра дабрабыт дзяржавы?.. Але мае развагі зноў разбіваюцца аб жорсткія газетныя факты. Чытаю, як у Белавежскую пушчу былі запрошаны замежныя бізнесмены на паляванне. Дазваляўся адстрэл рэдкіх жывёл. За валюту. Дык што ад каго і для каго берагчы, калі вакол рабуецца, прадаецца, вывозіцца? І тут мае думкі змешваюцца...»

Дабро і зло змяшалася?

П*А-СВОЙМУ шукае адказу* ***Аляксей ЗАГІДУЛІН.*** «Балючая гэта вайна была для маёй Беларусі і таму, што яе сыны, баронячы сваю зямлю, ваявалі ў савецкай арміі і на франтах, у партызанах, у савецкім антыфашысцкім падполлі, а таксама ў польскай Арміі Краёвай, у беларускім войску, якое стваралася пад наглядам гітлераўцаў, і ў беларускім падпольным руху, скіраваным супраць акупантаў. Такім чынам, часта змагаліся і самі супраць сябе, хаця мэта ва ўсіх была адна: здабыць свабоду для радзімы. І маці, і блізкія аплаквалі іх аднолькава».

Вось толькі не аднолькава склаўся лёс тых, хто застаўся жывы. Найперш Аляксей параўноўвае стан Хатыні, якую «добра ведаюць і старанна дагледзяюць», і шматлікіх помнікаў, абеліскаў, што стаяць на скрыжаванні дарог, у вёсках, і тых, што знаходзяцца «навідавоку, у цэнтрах гарадоў». *Юначыя вочы бачаць усё гэта... А таму* «міжволі напрошваецца думка і пра людзей, чые равеснікі ляжаць у тых магілах. Аднойчы ў касцёле я бачыў старых людзей у паношаных пінжаках з ордэнскімі планкамі. Яны прыйшлі сюды, каб атрымаць гуманітарную дапамогу ад былых сваіх ворагаў, з той жа Германіі. Як здарылася так, што тыя, хто цаной нечалавечых намаганняў дабіўся перамогі, вымушаны прасіць дапамогі у пераможаных?»

Сённяшнія старшакласнікі, на жаль, часцей пытаюцца, чым спрабуюць адказваць на свае ж пытанні. Але не будзем паўтараць гэтае наўнае «чаму?» Мінуў час пытанняў. Ўяўляю, што вучні, школьнікі, разумеюць... Інакш не было б сачынення ***Марыны ГЕНДРУСЕВАЙ.***

«... Беларусь мая, гэта я звяртаюся да цябе — простая дзяўчына з правінцыяльнага горадка. Я ведаю і памятаю ўсё. Здаецца, гэта я пакутавала ў гады вайны, гэта мае кветкі ляцелі ў паветра ў Дзень Перамогі, гэта мяне ахінуў чорнымі крыламі чарнобыльскі жах. Аб гэтым нашаптала мне лісце клёнаў і дубоў. Маё жыццё — гэта тваё жыццё, Беларусь. У маіх снах ты не ўпрыгожана неонавымі агнямі, бо ты — не паненка, ты —працаўніца-Маці. Я бачу цябе ў кветкавым убранні. Я люблю цябе, мая зямля, жыву табой і прыйду да цябе, каб навек зліцца з тваёй сціплай, добрай і сумнай прыгажосцю — і тады мой ціхі голас увальецца ў векавечную песню верасоў.

Песня мая — шум палёў і лясоў,
Радасць мая — цяжар каласоў,
Дзеці мае — беларусы-браты
Бацька іх — Сонца-свет залаты.
Лёгка мне, калі ў міры жывуць
Тыя, што на мне сеюць і жнуць.
Ім аддам усе багацці зямлі,
Каб паднялця над горам змаглі,
Каб трывожныя, сумныя дні
У лодцы часу ў нябыт уплылі.
Я чакаю вас сёння, дзеці мае,
Мару веру вам даць, што Бог існуе.
І вялікую сілу я кожнаму дам,
Калі той пабудуе ў душы сваёй храм.

Агляд сачыненняў падрыхтаваў Здзіслаў СІЦЬКО.

© PDF: Kamunikat.org 2013
© Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2013

© PDF: Kamunikat.org 2013 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2013

СПОРТ

АМЕРЫКАНЦЫ ЗНОЎ ЗДЗІВІЛІ

Як і што было на чэмпіянаце свету па футболу, які на гэты раз праходзіў у ЗША, нашы чытачы, якія цікавяцца спортам, добра ведаюць па тэлевізійных перадачах і падрабязных рэпартажах у спартыўных калонках вялікіх газет: Кубак у чацвёрты раз заслужана ўручаны камандзе Бразіліі, што стала для гэтай краіны прычынай агульнанацыянальнага свята, нават указам прэзідэнта дзеля гэтай мэты абвешчаны выхадны дзень, вялікай футбольнай Расіі даводзіцца радавацца, што нехта ўсё ж пераможаны, няхай сабе і камерунцы. Ну а нам... Мы парадуемся за іншых і разам з усімі каторы раз падзівімся амерыканскім цудам.

Хоць усе гэта прадбачылі, але ж тым не менш здзіўлены, што амерыканцы атрымалі ад правядзення чэмпіянату звыш 20 мільёнаў прыбытку. То ўспомнім, як некалі ў СССР на правядзенне Алімпіяды ўмудрыліся пусціць амаль ці не гадавы прыбытак вялізнай краіны. Прычым зробленыя мільёны амерыканцы плануюць выдаткаваць на развіццё зноў-такі футболу. Але не элітарнага, а ў першую чаргу — масавага — асабліва дзіцячага і юнацкага.

А яшчэ здзіўленне еўрапейцаў выклікаюць паводзіны практычных амерыканцаў. Здавалася, янкі без долара ва ўзнагароду і кроку не зробяць, а на справе тут аказалася маса людзей, якія добраахвотна дапамагалі арганізатарам чэмпіянату. Знакаміты ў футбольным асяродку француз італьянскага паходжання Мішэль Плаціні з захапленнем і зайздрасцю адзначыў, як развіты ў ЗША рух добраахвотнікаў-валанцёраў. Для любой добрай справы, заўважыў Плаціні, ці будзе гэта дапамога некаму, ці камунальнае жыццё, ці ўрэшце гонар краіны — заўсёды ў ЗША знаходзіцца дастатковая колькасць дзіўных, з еўрапейскага пункту гледжання, мужчын і жанчын, якія афяруюць свой уласны час, а то і свае грошы. «Не ўпэўнены, што мы ў Францыі, —заўважыў з іроніяй Плаціні, — знойдзем гэткую ж колькасць добраахвотнікаў, нават калі будзем плаціць кожнаму па пяць долараў». А арганізатары Кубка свету ў ЗША змаглі тым часам знайсці сабе ў дапамогу 100 тысяч добраахвотнікаў. І тут амерыканскія маштабы.

Ул.Ас.

БЕЛАРУСКІ НАРОДНЫ КАЛЯНДАР

Апошні месяц лета, аб якім прыказка кажа: «Кожная хата ў жніўні багата». На яго прыпадаюць значныя святы народнага календара, што пазней аб'ядналіся з рэлігійнымі — *Ілля, Спас, Прачыстая.* Адзначаюцца абрады зажынак і дажынак. Цікавая прыродная з'ява ў жніўні — ***Рабінавыя** ночы* (цягнуцца ад Іллі да Малой Прачыстай).

ЖНІВЕНЬ

1 (панядзелак). **Пр.** *Макрына (Макрэня, Макрыдка)* — прысвятак, па якім меркавалі аб надвор'і на бліжэйшы час. Дождж на Макрыну прадракаў непагадзь «на ўсю Спасаўку». Сухое надвор'е ў гэты дзень — на сухую восень («Глядзі восень па Макрыне»).

Ун. *Працэсія Пачэснага Крыжа.* Пачатак Успенскага посту, які працягваецца 15 дзён. Блаславенне вады.

2 (аўторак). **Пр.** *Ілля (Галляш).* **Свята** ў гонар старазаветнага прарока, які жыў нібыта за дзесяць стагоддзяў да нараджэння Хрыста, праводзіў жыццё ў посце і малітвах, тварыў цуды і жывым узнёсся ў неба на вогненнай калясніцы. Вобраз Іллі з цягам часу трансфармаваўся ў язычніцкага бога грому і маланкі — Перуна, а затым у асілка Іллю. Моляцца Іллі з нагоды непагадзі або засухі. *Прыказкі і прыкметы:* «Ілля нарабіў гнілля», «Прыйшоў Пятрок, апаў лісток, прыйшоў Ілля — апала два», «Да Іллі на сене пуд мёду, а па Іллі пуд гною», «Калі на Іллю паспелі чарніцы, паспела і жыта». Добрае надвор'е на Іллю — да сухой восені і пажараў у лесе.

4 (чацвер). **Пр.** *Міраносіца Марыя Магдалена.* Прысвятак.

6 (субота). **Пр.** *Святыя Барыс і Глеб.* У гэты дзень не працавалі («Барыс і Глеб — паспеў хлеб»).

Ун. *Перамяненне (Ператварэнне) Госпада Бога і Збаўцы нашага Ісуса Хрыста.* Паводле Святога пісання ў час малітвы Хрыста на гары Фавор яго вопратка стала белай і зіхатлівай, а вакол галавы ўзнікла ззянне.

7 (нядзеля). **Пр.** *Сабор Смаленскіх святых. Успенне Ганны, маці Прасвятой Багародзіцы* («Барыс з Ганкай не гуляюць, святому Іллі памагаюць»). Халодная раніца на Ганну — да халоднай зімы.

10 (серада). **Пр.** *Дзень Смаленскай Іконы Божае Маці.*

Кат. *Лаўрын* (Ваўжынец) — прысвятак млынароў, дзень, у які малолася мука з новага ўраджаю («На Лаўрына спяшай да млына»).

11 (чацвер). **Пр.** *Калінаў дзень* (імяніны Калініка). Сеялі жыта, плялі вянкі.

12 (пятніца). **Пр.** *Сіла (Іван).* Дзень прысвячаецца некалькім апосталам («Хто на Сілу жыта сее, у таго на хлеб надзея»).

13 (субота). **Пр.** *Загавенне на Успенскі пост (Спасаўскія запускі).*

14 (нядзеля). **Пр.** *Вынясенне дрэва Слаўнага і Жыватворнага Крыжа Гасподняга. Дзень сямі пакутнікаў Макавеяў.* Пачатак Успенскага посту (Спасаўка). Бортнікі падглядваюць пчолы, у храмах асвячаецца мак і гароднiна.

Абрад вынасу Крыжа з храма і пакланенне Крыжу быў прыняты ў Канстанцінопалі. Гэта рабілася для асвячэння месцаў і прадухілення хвароб.

Першы Спас — провады лета. Людзі кажуць: «Спасаўка —ласаўка», «Спас — халодныя росы». Прыкметы: дождж на Макавеяў — да ўраджаю грыбоў; сухое надвор'е — да пажараў.

15 (панядзелак). **Кат., ун.** *Успенне (Унебаўзяцце) Найсвяцейшай Багародзіцы.* Народная назва свята — *Прачыстая, Зельная, Першы святок.* Асвячаюцца ў храмах травы і зёлкі («Прыйшла Прачыстая — стала поле чыстае»).

16 (аўторак). **Пр.** *Дзень Антонія Рымляніна,* ноўгарадскага цудатворца. Народная назва *Антон-віхравей.* У гэты дзень часта бываюць навальніцы і моцныя вятры («Якія Антоны, такі і кастрычнік»).

Кат. *Святы Рох, апякун Менска.* Даўней на гэты «святок» адбываўся своеасаблівы кірмаш паненак, на якім бацькі рабілі змовіны.

19 (пятніца). **Пр.** *Ператварэнне (Перамяненне) Госпада Бога і Спаса нашага Ісуса Хрыста.* Народная назва — *Вялікі Спас, Спас яблычны.* Асвячаецца садавіна, пасля чаго можна есці яблыкі.

21 (нядзеля). **Ун.** *Нядзеля Аўрама Смаленскага.*

22 (панядзелак). **Пр.** *Мацвей* («Пасля Мацвея мужык на полі не пацее»).

23 (панядзелак). **Пр.** *Лаўрын.* З прысвяткам звязана прыкмета: спакойная апоўдні вада ў рацэ абяцае пагодлівую восень і зіму.

24 (серада). **Кат.** *Баўтрамей* («Прыйшоў Баўтрамей — жыта на зіму сей»).

25 (серада). **Ун.** *Перанясенне мошчаў святога Баўтрамея. Спасаўскія дзяды.* Адзначаюцца ў пятніцу і суботу перад Успеннем.

27 (субота). **Пр.** *Міхей.* Прыкмета: моцны вецер на Міхея — да дажджлівай восені.

28 (нядзеля). **Пр.** *Успенне Прасвятой Багародзіцы (Унебаўзяцце).* Народная назва — *Прачыстая, Першая Прачыстая, Вялікая Прачыстая, Спажа, Зельная — у адрозненне ад Другой, Малой Прачыстай,* вядомай пад назвай «Багач» («Спажа — хлеба дзяжа», «Успенне, ці гатова насенне?»).

29 (панядзелак). **Пр.** *Трэці Спас або Малы Спас, Спас Жытні.* У многіх мясцінах спраўляюць дажынкі, а ў полі выконваюць абрад «завівання барады». «Бараду» робяць са жменькі нязжатых каласоў і пакідаюць зімаваць, каб вяліся зерневыя духі, якія спрыяюць добраму ўраджаю.

Асвячаецца зерне для засевак («Трэці Спас хлеба прыпас», «Па Трэцім Спасе трымай рукавіцы ў запасе»).

Ун. *Адсячэнне галавы Яна Хрысціцеля.*

31 (серада). **Пр.** *Фрол і Лаўр.* У землеробаў — «конскае свята». Посны дзень. Забаранялася працаваць у полі і запрагаць коней для работы.

Крыніцы: А.Лозка «Беларускі народны каляндар». Мн., 1993; А.Надсан «Беларускі царкоўны каляндар» (грэка-каталіцкай, уніяцкай царквы). Лондан, 1994; Беларускі праваслаўны каляндар. Мн., 1994, складальнікі Л.Качанка і інш.

І.К.

Управа Беларускай хрысціянска-дэмакратычнай злучнасці, рэдкалегія часопіса «Хрысціянская думка» выказваюць глыбокае спачуванне сябру Управы, намесніку старшыні БХДЗ, намесніку рэдактара «Хрысціянскай думкі», дырэктару літаратурнага музея Максіма Багдановіча спадару Алесю БЯЛЯЦКАМУ з выпадку напаткаўшага яго вялікага гора — смерці МАЦІ.

ШКОЛА САМААБАРОНЫ

М.КАЧАР,
інструктар рукапашнага бою,
сябра Беларускай асацыяцыі самаабароны.

Сёння мы назіраем сапраўдны ўсплёск цікавасці да баявога майстэрства. Гэта, безумоўна, знаходзіцца ў прамой сувязі з ашаламляльным ростам злачыннасці, нейкай усеагульнай бязлітаснасці людзей, іх няўпэненасцю ў заўтрашнім дні. Асабліва страшыць тое, што любы чалавек, у любым месцы можа стаць ахвярай злачынцаў. А спадзявацца няма на каго, акрамя сябе: «Выратаванне тапельцаў — справа рук саміх тапельцаў» — так атрымліваецца. І тут узнікаюць справядлівыя пытанні. У якой меры баявыя прыёмы могуць гарантаваць сваім прыхільнікам асабістую бяспеку ў сучасных каменных джунглях?

Раней чым даць на гэта адказ, неабходна ўсвядоміць, што сапраўднае майстэрства, якое толькі і можа гарантаваць перамогу, фармуецца многімі гадамі цяжкай працы. Напрыклад, каб выхаваць майстра вольнай барацьбы ці дзюдо, трэнеру патрабуецца ў сярэднім каля сямі гадоў. У нашай сістэме, якая базіруецца на прынцыпе «мінімум складанасці і максімум эфектыўнасці», гэты тэрмін крыху меншы. Пры пэўных умовах першых вынікаў можна дасягнуць ужо праз год заняткаў. Большасць прыёмаў, якія выкарыстоўваюцца ў адзінаборстве, можна правільна засвоіць і ператварыць ў навыкі толькі пры належным развіцці фізічных якасцей: спрытнасці, сілы і хуткасці. Дзеля гэтага для заняткаў патрэбна мэтанакіравана выкарыстоўваць не менш дзвюх гадзін у дзень. Прапаную рабіць гэта ў два прыёмы.

Першы трэнінг — з самай раніцы, перад працай ці вучобай, на працягу 30—50 хвілін. Ён уключае ў сябе ў асноўным бег і гімнастыку. Трэніроўкі можна арганізоўваць па наступнаму графіку.

Панядзелак. Першае — «паласа з перашкодамі». У вайсковых часцях праблемы з гэтым няма, а ў гарадскіх умовах можна рабіць такія практыкаванні, як кароткія прабегі з паскарэннем, чаўночны бег, падскокі на кукішках, хуткія адціскання на руках ад зямлі, скокі ў даўжыню, пераадольванне натуральных перашкод. Усе гэтыя практыкаванні чаргуюцца з бегам на адлегласць каля 400 м. Другое — гімнастыка. Гэта практыкаванні на турніку: розныя завісы, падцягванні, пад'ёмы пераваротам, «склёпкі» і г.д. Трэцяе — бег на 1 км.

Аўторак. Першае — бег з прыспешаннем на 60—100 м (некалькі разоў). Другое — бег на 3 км.

Серада. Бег на 6—10 км. У чацвер, пятніцу, суботу паўтараць практыкаванні панядзелка, аўторка, серады. Прычым не трэба спяшацца, спрабаваць, напрыклад, бегчы адразу 10 км. Сачыце за сваім станам. Пачынаць можна ўвогуле не з бегу, а з хадзьбы.

Далей — вячэрнія трэніроўкі. Я прапаноўваю чаргаваць праз дзень заняткі па рукапашнаму бою з заняткамі сілавымі практыкаваннямі. Напрыклад, са штангай і на турніку, трэніроўка грудзей уздымам штангі, лежачы на пахіленай дошцы. Трэніроўка спіны — падцягванне на турніку з шырокім захопам, падцягваннем з сярэднім захопам, але ж так, каб дакранулася перакладзіны не падбародкам, а грудзямі. Цягліцы плячэй — уздым штангі з-за галавы з вузкім захопам. Цягліцы рук — пад'ём штангі на біцэпс стоячы з вузкім захопам і адціскання яе ад грудзей, лежачы на гарызантальнай дошцы. Вага штангі павінна быць такой, каб можна было падымаць 8-12 разоў па тры-чатыры падыходы. Цягліцы прэса — згібанні тулава на нахіленай дошцы «галава да ног» і «ногі да галавы». Тры-чатыры падыходы на максімум паўтарэнняў.

Тут трэба памятаць, што мае рэкамендацыі не з'яўляюцца догмай. У час заняткаў чым больш чалавек імправізуе, шукае сваіх падыходаў — тым лепш.

(Працяг у № 32.)

ПАРОДЫІ

Янусь МАЛЕЦ

Пагоня за вершам

Галоўны верш мой, за табой вятры
Нясуць мяне па ўсіх дарогах свету.
І ўсё часцей мне верыцца, што ты
І сам спяшаеш на сустрэчу гэту.
Марыя ШАЎЧОНАК.

Аднойчы вечарам дамоў прыйшла,
І тут мяне віхура падхапіла,
Шпурляла злосна ля пісьмовага стала,
А потым па дварышчы закруціла.
Трымцела сэрца: «Недзе блізка верш,
Той верш, што называецца галоўным,
З якім да зор парнаскіх паплывеш,
Акрылена, высока і духоўна».
Затым мяне ўстрывожылі вятры:
«Твой верш мы бачылі ў далёкіх Альпах!»
Агонь успыхнуў радасны ўнутры,
І кроў запульсавала цёпла ў пальцах.
У дзіўных Альпах верша не было.
Сказалі, што на Кубу ён падаўся.
І закруціла зноўку, панясло,
Аж лоб ад хуткіх думак награваўся.
А з Кубы на экватар, як страла,
З вятрамі задуменна я злятала.
Там хваля мне марская прагула:
«А я ж яго на Кубу пасылала!»
Японія, Аляска, КНР,
Цянь-Шань, Урал, Карпаты, Гімалаі...
Галоўны верш... Дзе ён цяпер?
А можа, ад мяне ён уцякае?

Заснавальнік: ТБМ імя Ф.Скарыны.

АДРАС РЭДАКЦЫІ:

220029, г.Менск, вул.Чычэрына, 1.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ:
Эрнэст Ялугін — галоўны рэдактар, Лявон Баршчэўскі, Янка Брыль, Анатоль Бутэвіч, Вінцук Вячорка, Віктар Гайсёнак, Радзім Гарэцкі, Ніл Гілевіч, Аляксей Глушко, Сяргей Запрудскі, Анатоль Клышка, Уладзімір Ламека, Зміцер Санько, Яўген Цумараў, Генадзь Цыхун, Віктар Шніп — адказны сакратар.

Аўтары надрукаваных матэрыялаў адказваюць за дакладнасць фактаў і іншых звестак. Пункт гледжання аўтара можа не адпавядаць меркаванню рэдакцыі. Рукапісаў рэдакцыя не рэцэнзуе і назад не вяртае.

Індэкс 63865. Замова 31

Газета набрана і звярстана ў рэдакцыі газеты «Паляўнічы і рыбалоў Беларусі».
Друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку». 220041, г.Менск, пр. Ф.Скарыны, 79.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Наклад 59?? паасобнікі.
Падпісана ў друк 11.07.1994 г. у 15 гадзін.

© PDF: Kamunikat.org 2013 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2013